

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

**TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOJO PROCESO KATEDRA**

**POVILO ZASČIURINSKO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
TEISĖS IR VALDYMO STUDIJŲ PROGRAMOS**

**IKITEISMINIO TYRIMO DĖL PREKYBOS SU
NARKOTIKAIS PROBLEMOS
MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS**

Darbo vadovas: doc. dr. E. Latauskiene

**Vilnius,
2009**

IKITEISMINIO TYRIMO DĖL PREKYBOS SU NARKOTIKAIS PROBLEMOS

Darbo turinys

Įvadas	3
1. Nusikaltimų, susijusių su narkotikų platinimu, kriminalistinė charakteristika kaip ikiteisminio tyrimo organizavimo elementas	6
1.1. Duomenys apie nusikaltimo, susijusio su narkotikų platinimu, būdus ir pėdsakus	8
1.2. Duomenys apie šių nusikaltimų reikšmingus objektus	14
1.3. Duomenys apie šių nusikaltimų subjektus	19
2. Ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, kriminalistiniai ypatumai	24
2.1. Nusikaltimo tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, organizavimas ir planavimas	25
2.2. Tipinės ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, situacijos ir versijos...	27
2.3. Neatidėliotini ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, veiksmai	29
2.4. Kiti ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, veiksmai	48
3. Ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, problemos Lietuvoje ir jos metodikos tobulinimo kryptys	50
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	53
SANTRAUKA (lietuvių kalba)	55
SANTRAUKA (anglų kalba)	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57

Įvadas

Temos aktualumas. Dvidešimt pirmojo amžiaus pradžioje, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, žengus į dvidešimt pirmą amžių, pasikeitė ne tik amžius, bet ir kriminogeninė situacija šalyje .

Narkomanija – įvairialypis negatyvus socialinis reiškinys, kurio atsiradimą ir plitimą sąlygoja daugybė priežasčių. Pats geriausias būdas pažaboti narkomaniją – laiku užkirsti kelią šiam negatyviam reiškiniui. Tačiau ne visada tai pavyksta ir vargu ar pavyks. Tada su tuo reiškiniu reikia kovoti. Negalint jo iki galo įveikti, būtina jį kontroliuoti, kad jis padarytų kuo mažiau žalos ir kuo mažiau paplistų.¹

Pasikeitus Lietuvos politiniam statusui, atvėrus ilgą laiką uždarytas sienas, Lietuvą pasiekė užsienietiška kultūra, menas, technika, iš pagrindų pradėjo keistis politinis, ekonominis bei socialinis gyvenimas. Tačiau tokia pokyčių gausa lėmė ne vien teigiamų dalykų atsiradimą. Sienų atvirumas, šalies geografinė padėtis, tarptautinis tranzitas kaip magnetas traukė nusikaltėlius. Prasidėjus laisvam judėjimui žmonių ir prekių, kartu su visais teigiamais dalykais Lietuvą pasiekė ir neigiami, pavyzdžiai, narkotikai: heroinas, amfetaminas, „ekstazi“, kokainas.

Lietuvos neteisėta narkotinių medžiagų rinka greitai pateko į susiformavusio vietinio bei tarptautinio organizuoto nusikalstamumo rankas. Dėl milžiniško pelno, nuolatos augančios paklausos prekyba narkotinėmis medžiagomis tapo pagrindiniu daugumos organizuotų nusikalstamų grupuočių pajamų šaltiniu. Savo ruožtu organizuotos nusikalstamos struktūros, disponuodamos dideliu kapitalu, gali daryti įtaką įvairioms gyvenimo sritims .

Nepaisant naujų konvencijų priėmimo, neteisėtas narkotikų vartojimas ir su juo susijusi nusikalstama veika, deja, nemažta, priešingai, nuolat didėja skaičiai asmenų, piktnaudžiaujančių narkotikais, auga su neteisėta apyvarta susijęs organizuotas nusikalstamumas, korupcija ir pan. Narkotikai tampa jaunimo kultūros dalimi, jie platinami jaunimo susitelkimo ir laisvalaikio praleidimo vietose, net mokyklose.

2008 m. Lietuvoje užregistruotos 1839 (2004 m – 1552) nusikalstamos veikos, susijusios su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų (prekursorių) apyvarta, tai yra 287 nusikalstamomis veikomis arba 8 proc. daugiau negu 2004 m. Bendrame nusikalstamumo kontekste 2008 m. nusikalstamos veikos, susijusios su neteisėtu narkotinių ir psichotropinių medžiagų disponavimu, sudarė 2,34 proc., t.y. tiek pat, kiek ir 2007 m. ir 1 proc. daugiau negu prieš penkis metus.

---

¹ Narkomanija - grėsmė nacionaliniam saugumui. Respublikinė konferencijos medžiaga. - Vilnius, 2002, p. 31.

Pateikti statistiniai duomenys iki galo neatspindi realios padėties, kadangi nusikaltimams, susijusiems su narkotinėmis medžiagomis, būdingas latentiskumas. Dažnai į teisėsaugos pareigūnų rankas patenka tik paskutinės organizuoto nusikalstamumo grandies atstovai, smulkus platintojai, kuriais dažnai būna nepilnamečiai.

Nusikaltimo tyrimas suvokiamas kaip procesas nuosekliai atliekant visus reikiamus procesinius veiksmus (tyrimo veiksmus), tikslu išaiškinti nusikalstamos veikos aplinkybes, įkalinti kaltininkus, tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas.

Narkotinių medžiagų platinimas - sparčiai plintantis neigiamas socialinis reiškinys. Kovoje su šiuo reiškiniu reikalingas teisinių, specialių kriminalistinių priemonių kompleksas.

Atskirais teisiniais klausimais apie nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis Lietuvoje, pasisakė prof. J. S. Pečkaitis, dr. E. Gruodytė, A. Kestenis, A. Paukštė, specialiųjų žinių taikymo klausimais – prof. G. P. Žukauskas, doc. R. Damijonaitienė, Z. Minkuvienė, dr. V. Jankauskas, V. Vaitekūnas, A. Mikalkevičius, kriminalistinės tyrimo metodikos klausimais – doc. dr. R. Burda, doc. dr. S. Matulienė, doc. dr. E. Latauskienė, dr. A. Gorbatkov. Labiausiai su mano susijusia tema šiuos klausimus gvildeno doc. dr. E. Latauskienė², kuri kompleksiškai siekė išanalizuoti kriminalistinę nusikaltimų, susijusių su neteisėta narkotinių arba psichotropinių medžiagų apyvarta, charakteristiką ir pateikti jos teorinius pagrindus, išnagrinėti ikiteisminio tyrimo tipines situacijas ir jų įtaką kriminalistinėms versijoms, parengti kriminalistines rekomendacijas, atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus ir procesines priemones.

Darbo tikslas - išanalizuoti ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikais, metodikos esmę ir aptarti tokio pobūdžio kriminalistinio nusikaltimų tyrimo tobulinimo kryptis.

Darbo uždaviniai: išanalizuoti narkotinių medžiagų sąvokos bei klasifikacijos įtvirtinimo tendencijas; išskirti ir atskleisti ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikais, praktinio pobūdžio problemas, su kuriomis ikiteisminio tyrimo metu tiesiogiai susiduria ikiteisminio tyrimo pareigūnai tirdami šios rūšies nusikalstamas veikas; apibrėžti darbo su kriminalistiniais objektais praktines rekomendacijas, siekiant išvengti klaidų, apsunkinančių tyrimo eigą.

Darbo objektas - teisiniai procesiniai, kriminalistiniai santykiai, susiklostantys nusikaltimų tyrėjų (prokurorų) veikloje, apimančioje ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, ypatumus.

---

² **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės // Daktaro disertacija. - Vilnius, 2004.

Darbe naudoti šaltiniai, tyrimo metodai . Darbe yra naudojamos Lietuvos Respublikos kodifikuotais įstatymais, poįstatyminiais aktais, Policijos departamento duomenimis, Lietuvos teismų praktika ir Generalinės prokuratūros rekomendacijomis ir apibendrinimu, kriminalistikos, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso, psichologijos, filosofijos mokslų literatūra.

Darbas yra grindžiamas literatūrinės ir lyginamosios analizės, vertinimo, aprašomuoju metodais. Tyrimo metu atlikta Kauno apskrities baudžiamųjų bylų analizė³ ir šiame darbe pateikti šios analizės apibendrinimai.

Darbo struktūra. Diplominį darbą sudaro įžanga, 3 skyriai, išvados, pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, santrauka.

Darbo apibendrinimas. Šiuolaikinė visuomenė suvokia nusikaltimą kaip neigiamą socialinį reiškinių matydama tik išorinius šio reiškinių bruožus: nukentėjusį, žalą, kaltininką, bausmę. Analizuojant nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis medžiagomis, susiduriama su nusikaltimu kaip su sudedamųjų elementų visuma - sistema, dažnai matant tik silpniausią šios sistemos elementą, kuris yra aukojamas siekiant išsaugoti sistemos elementų branduolį. Toji silpnoji sistemos dalis - tai smulkūs narkotinių medžiagų platintojai, apie kuriuos rašo spauda, rodo televizija, demonstruojant ar kritikuojant teisėsaugos pareigūnų darbą, paliekant sistemos branduolį šešėlyje. Todėl, autoriaus manymu, didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas branduoliui, jo veiklai, o ne silpniausiam sistemos daliai. Dėmesys yra skiriamas, bet jo nepakanka, kadangi tokio pobūdžio problemos įveikimas reikalauja kompleksinio sprendimo. Todėl reikalingas tiek tyrėjų, tiek specialias žinias naudojančių subjektų bendradarbiavimas išvengiant netinkamai surinktų, neteisingai fiksuotų nusikaltimo pėdsakų, taktiškai neteisingai atliktų ikiteisminio tyrimo veiksmų, tokiu būdu užtikrinant bausmės neišvengiamumo principo įgyvendinimą.

---

³ Baudžiamųjų bylų, kurių pagrindu atlikta analizė, sąrašas pateikiamas „Literatūros“ skyriuje „Praktinė medžiaga“.

1. Nusikaltimų, susijusių su narkotikų platinimu, kriminalistinė charakteristika kaip ikiteisminio tyrimo organizavimo elementas

---

Lietuvių kriminalistai nusikaltimų kriminalistinę charakteristiką supranta kaip „tam tikros rūšies nusikaltimų tipišku būdu visumą“⁴, kaip „duomenų (informacijos) apie nusikalstamos veikos elementus ir jų kriminalistiškai svarbius požymius sistemą“⁵ arba kaip „visumą (sistemą) kriminalistiškai svarbių savybių, išryškinančių nusikaltimo padarymo procesą ir jo dėsningumą“⁶.

Rusų mokslininkų L.A. Vinickovo ir S.U. Medvedevo apibrėžime kriminalistinė nusikaltimų charakteristika suprantama kaip esminių nusikaltimo bruožų, savybių, sudarančių kriminalistinį modulį ir padedančių sėkmingai išaiškinti nusikaltimą bei užkirsti jam kelią, visuma⁷. V.G. Tanasevičius kriminalistinę nusikaltimų charakteristiką apibūdino kaip tam tikrų tarpusavyje susijusių elementų, t.y. nusikaltimo padarymo būdo, nusikaltimo padarymo aplinkos, tiesioginio nusikalstamo kėsinosi objekto, nusikaltėlio asmenybės ir kt., sistemą⁸.

Iš pirmo žvilgsnio matyti, kad kriminalistinė nusikaltimų charakteristika yra mokslinė abstrakcija, tam tikras modelis, į kurį negali būti įtraukti bet kokie elementai. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos sąvoka turi būti abstrakti ir kartu stabili. Tuo pačiu mes norime akcentuoti, kad tai yra kriminalistinių rekomendacijų, suteikiančių ikiteisminio tyrimo tyrėjams žinių, padedančių atskleisti nusikaltimus ir įrodinėti jų aplinkybes, visuma.

Apibūdinant kriminalistinę nusikaltimų, susijusių su narkotikų platinimu, charakteristiką kaip informacijos apie kriminalistiškai reikšmingus požymius sistemą, atspindinčią dėsningus jų tarpusavyje ryšius ir būtinus tipinių versijų iškėlimui ir jų patikrinimui, sprendžiant konkrečius ikiteisminio tyrimo uždavinius, galima išskirti sekančius šių nusikaltimų kriminalistinės charakteristikos turinio požymius⁹:

1. duomenys apie kriminalistiškai reikšmingus konkrečios nusikaltimo rūšies požymius.

Kiekvienas nusikaltimas turi daugybę požymių. Vieni iš jų turi reikšmės baudžiamajam-teisiniam nusikaltimo kvalifikavimui, teisingam bylos išsprendimui, kiti – baudžiamųjų-procesinių sprendimų priėmimui (pvz., procesinių prievartos priemonių pasirinkimui), tretieji – nusikaltimų atskleidimui ir

---

⁴ Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P. Kriminalistika. -Vilnius, 1985. p. 265.

⁵ Kuconis P. Nusikaltimų finansams, tiriamų sumarinio proceso tvarka, kriminalistinė charakteristika ir įrodinėtinų aplinkybės // Kriminalistikos ir teismo ekspertizės problemos. -Vilnius, 1996, p. 24.

⁶ Kuklianskis S., Matulienė S. nusikaltimų kriminalistinės charakteristikos samprata. Jurisprudencija. - Vilnius, 2002. T. 29 (21), p. 58–60.

⁷ Шаталов А. Сущность и содержание криминалистической характеристики преступлений // Следователь, №1.- Москва, 1999, с. 23.

⁸ Танасевич В.Г. Теорические основы методики расследования преступлений. // Советское государство и право, №6.-Москва, 1976, с. 92.

⁹ Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Теоретические проблемы криминалистической характеристики. // Криминалистическая характеристика преступлений.-Москва, 1984, с. 16.

tyrimui, ketvirti – jų užkirtimui ir t.t. Kriminalistiškai reikšmingų požymių, t.y. turinčių reikšmės pasirenkant efektyvią tyrimo veiksmų sistemą ir operatyvines paieškos priemones, išskyrimas yra nulemtas iš esmės dviejų aplinkybių: *pirma*, egzistuoja požymiai, turintys tik kriminalistinę reikšmę (pvz., pėdsakų susidarymo mechanizmas); *antra*, kriminalistinių ir kitų požymių, turinčių įvairią, tarp jų ir kriminalistinę reikšmę, tyrimas ir panaudojimas, realizuojamas specifiniais tikslais – sėkmingam užduočių sprendimui, padedančiam greitai, visapusiškai ir pilnai iširti nusikaltimą. Požymiai, įeinantys į kriminalistinę charakteristiką, priklauso konkrečių nusikaltimų rūšiai (grupei). Tai pasikartojantys (tipiniai) požymiai, gaunami kaip ikiteisminio tyrimo praktikos apibendrinimo specialių programų pagrindu, rezultatas;

2. žinių apie kriminalistiškai svarbius požymius sistema.

Požymiai, sudarantys kriminalistinės charakteristikos turinį, apima tiek nusikaltimo padarymo aplinkybes, tiek ir aplinkybes, susiklosčiusias prieš nusikaltimo padarymą, ir po jo. Pastarosios atlieka labai svarbų vaidmenį atskleidžiant užslėptus nusikaltimus bei išaiškinant nežinomus nusikaltėlius;

3. žinių sistema, susiejanti duomenis apie dėsningus ryšius tarp nusikaltimo požymių.

Būtent dėsningi ryšiai tarp atskirų požymių ir jų grupių yra svarbiausia kriminalistinės charakteristikos savybė. Jų išaiškinimas (atskleidimas) vyksta reikšmingos empirinės medžiagos tyrimo pagrindu. Dėsningi kriminalistinės charakteristikos ryšiai gali atspindėti tikėtiną įvairių grupių požymių tarpusavio ryšį. Esminiais laikomi tie dėsningi ryšiai tarp požymių grupių, kurie charakterizuoja nusikaltimo pėdsakus (plačiąja prasme), ir pasekmes, bei požymių grupių, priskiriamų nusikaltėliui ir jo veikimui (neveikimui)¹⁰. Tačiau kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos panaudojimas gali turėti keletą krypčių. Pvz., pagal nusikaltimo padarymo būdo požymius, vietą ir laiką gali būti iškelta versija apie nusikaltėlį, ir atvirksčiai, sulaikant nusikaltėlį ir turint duomenų apie padaryto nusikaltimo aplinkybes, gali būti sudarytos versijos apie šio asmens padarytus kitus, dar neatskleistus nusikaltimus;

4. žinių, būtinų tyrimo versijų iškelimui ir patikrinimui, sprendžiant pagrindinius tyrimo uždavinius, sistema.

Kriminalistinės charakteristikos turinį sudarančios žinios – tai susisteminti kriminalistiniai duomenys, priskiriami tam tikrai nusikaltimo rūšiai. Tyrėjas kiekvienu atveju tiria konkretų nusikaltimą, kaip vienetinį antvisuomeninį reiškinį, su jam būdingais požymiais. Todėl kriminalistinė nusikaltimų charakteristikos duomenys gali tik nurodyti tikėtinus konkrečiau tiriamo nusikaltimo pirminius požymius. Kitaip tariant, analizuojant ir įvertinant konkrečiau nusikaltimo

¹⁰ Советская криминалистика: Методика расследования отдельных видов преступлений / Под. ред. Лисиченко В.К. –Киев, 1988, с. 32.

ypatumus, sulyginant gautus apie jį duomenis su kriminalistine charakteristika, iškeliamos tyrimo versijos. Šis darbas būna lengvesnis, kada metodikoje pateikiamos tipinės versijų sistemos, sudarytos kriminalistinių nusikaltimų charakteristikos pagrindu.

Rytų Europos kriminalistikoje jau senokai susiformavo nuostata, kad kriminalistinė nusikaltimų charakteristika yra struktūrinis bet kokios nusikalstamų veikų rūšies tyrimo metodikos elementas ir šios nuostatos nuosekliai laikomasi rengiant metodines rekomendacijas¹¹. Tokiu atveju, per kriminalistinę nusikaltimų charakteristiką ir atsiskleidžia konkrečios nusikaltimų rūšies įrodinėtinos aplinkybės. Įrodinėtinomis aplinkybėmis yra apibrėžiamas ne tik paprastas įrodinėjimo dalyko elementų ir atitinkamo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnio dispozicijos suderinamumas. Minėtos kategorijos, priklausančios atitinkamoms Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir baudžiamojo proceso normoms, kriminalistikoje susijungia, viena kitą papildo ir tokiu būdu jos įgauna naują kokybę¹².

Ikiteisminių tyrimų, susijusių su narkotikų platinimu, kriminalistinė charakteristika, geriausiai atspindi šie trys požymiai (žr. 1.1, 1.2, 1.3 šio darbo dalis), tai iš dalies patvirtino ir atlikta baudžiamųjų bylų kriminalistikai reikšmingų požymių analizė.

1.1. Duomenys apie nusikaltimo, susijusio su narkotikų platinimu, būdus ir pėdsakus

---

Kriminalistinėje literatūroje nusikaltimo darymo būdas nagrinėtas įvairiapusiškai¹³. Kriminalistikos mokslas nusikaltimo darymo būdą analizuoja kaip veiksmų, kuriais ruošiamas, daromas ir slepiamas nusikaltimas, sistemą¹⁴. Tačiau toks nusikaltimų darymo būdo turinys ne visada susiformuoja, nes nemaža nusikalstamų veiksmų dalis gali turėti tik kai kurias nusikaltimo darymo formas (pvz., nusikaltimo rengimas ir darymas, nusikaltimo darymas ir slėpimas). Be to, „kriminalistika nusikaltimo darymo būdą nagrinėja kaip praktinės veiklos metodą, taikomą siekiant

---

¹¹ **Kuconis P.** Nusikaltimų finansams, tiriamų sumarinio proceso tvarka, kriminalistinė charakteristika ir įrodinėtinos aplinkybės // Kriminalistikos ir teismo ekspertizės problemos: mokslo darbų rinkinys. – Vilnius, 1996. p. 23.

¹² **Burda R., Krikščiūnas R.** ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika. – Vilnius, LTU, 2004, p. 86-87.

¹³ **Barkauskas A.** Nusikaltimo tyrimo versijų šiuolaikinė koncepcija ir jos plėtros kryptys. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2000. p. 129-130; **Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P.** Kriminalistika. – Vilnius, 1985. p. 265; **Kuklianskis S., Matulienė S.** Nusikaltimų kriminalistinės charakteristikos samprata // Jurisprudencija: LTU mokslo darbai. 2002. T. 29 (21), p. 58–60; **Зуйков Г. Г.** Криминалистическое учение о способе совершения преступлений. Автореферат диссертации на соискание докт. юрид. наук. – Москва, 1970; **Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е.** Криминалистическая характеристика преступлений. – Харьков, 1985, с. 16.

¹⁴ **Белкин Р. С.** Криминалистика: краткая энциклопедия. – Москва, 1993, с. 80.

nustatyti tiesą konkrečioje baudžiamojoje byloje, kurios tyrimas vyksta nuo nusikaltimo padarymo būdo išsiaiškinimo iki nusikaltimo ištyrimo”¹⁵.

Pasirinkdamas nusikaltimo darymo būdą, žmogus atsižvelgia į savo galimybes, profesines, teises ir kitas žinias. Visos šios savybės atsispindi ir jo nusikalstamoje veikoje. G. Zuikovas, kalbėdamas apie asmenybės įtaką nusikaltimo darymo būdai, išskiria kelias savybes, kurios, jo nuomone, iš tikrųjų turi įtakos nusikaltimo darymo būdai: tai charakteris, įgūdžiai, sugebėjimas, įpročiai, psichikos sutrikimai, tikslas ir motyvas¹⁶. Charakterio žinojimas mums leidžia nuspėti galimus žmogaus poelgius konkrečioje situacijoje, ir atvirkščiai, žinodami situaciją ir kaip joje elgėsi nenustatyta asmenybė, galime nuspėti tam tikrus charakterio bruožus.

Šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo kriminalistinė analizė pagal baudžiamąsias bylas atskleidė šių nusikaltimų darymo būdų įvairovę, kuri tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai susijusi su šių medžiagų platinimu:

- 1) augalų, turinčių narkotinių savybių, sėjimo ir auginimo būdai;
- 2) narkotinių augalinės kilmės medžiagų gaminimo (perdirbimo) namudiniu būdu būdai;
- 3) sintetinių psichotropinių medžiagų gaminimo (perdirbimo) būdai;
- 4) narkotinių arba psichotropinių medžiagų įsigijimo būdai;
- 5) narkotinių arba psichotropinių medžiagų laikymo, slėpimo (maskavimo) būdai;
- 6) narkotinių arba psichotropinių medžiagų gabenimo (siuntimo) būdai;
- 7) narkotinių arba psichotropinių medžiagų realizavimo būdai.

Pateikiame keletą šių būdų ypatumų:

Sintetinių psichotropinių medžiagų gaminimo (perdirbimo) būdai. Psichotropinių medžiagų gaminimo technologiją narkomanai perduoda vienas kitam, kaip „estafetę”, tokiu būdu naujas narkotikų gaminimo būdas jiems žinomu tampa anksčiau, nei apie jį sužino teisėsaugos institucijų pareigūnai. Sintetiniams narkotikams gaminti (laboratorijoms rengti) pasirenkamos tam tikros vietos: sodų bendrijos, rajonų kaimai, ūkiniai pastatai. Pvz., pil. E.P. buvo nuteistas už tai, kad Kauno raj., Molėtų raj., bei Marijampolės raj., (šių rajonų kaimuose) suorganizavęs nusikalstamą susivienijimą vadovavo jo veiklai, taip pat su šio susivienijimo nariais D. R., P. V., K. J., dalyvavo šio susivienijimo veikloje, organizavo ir finansavo amfetamino gamybą. Nuo 2002 m. kovo parūpino patalpas sodybose, tiekė 1-os kategorijos prekursorių 1-fenil-2-propanoną (BMK), trečios kategorijos prekursorių– acetoną, spiritą, skruzdžių rūgštį, cheminę medžiagą “sodrą”, amoniakini vandenį, kaustikinę sodą, sieros rūgštį ir kitas chemines medžiagas, taip pat vakuuinius siurblius,

¹⁵ Зуиков Г. Г. Установление способа совершения преступлений при помощи криминалистических экспертиз и исследований. – Москва, 1970, с. 11.

¹⁶ Зуиков Г. Г. Поиск по признакам способов совершения преступлений. – Москва, 1970, с. 74.

katilus, kontaktinius termometrus, Buchnerio koštuvą ir kitus įrenginius. E. P. kartu su D. R., P. V. ir R. O. pagal K. J. paruoštą amfetamino gamybos technologiją įrengė aparatus ir kitus įrenginius psichotropinėms medžiagoms gaminti. Ir tokiu būdu E. P. nuo 2002 m. kovo iki 2002 m. vasaros sodyboje, esančioje Sedūniškio km, Molėtų raj., po to pergabėjęs amfetamino gaminimo įrenginius nuo 2002 m. vasaros iki 2002m. gruodžio mėn. sodyboje Mockavos km., Marijampolės raj., gamino, laikė ir gabeno, turėdamas tikslą parduoti ar kitaip platinti, psichotropinę medžiagą amfetaminą. Iš viso abejose laboratorijose stambiu mastu pagamino ne mažiau 10 kg psichotropinės medžiagos – amfetamino, turėdamas tikslą parduoti ar kitaip platinti, taip pat pardavinėjo tyrimo nenustatytiems asmenims¹⁷.

Šioje narkotinių medžiagų neteisėtos apyvartos stadijoje nusikaltėliai imasi visų įmanomų maskavimo ir konspiracijos priemonių: a) slaptaviečių, kuriose saugojama narkotinių medžiagų žaliava ir pagaminti narkotikai, organizavimas; b) gaminimo vietų maskavimas; c) specifiniai narkotinių medžiagų perdavimo (iš gamintojo pirkėjui) būdai ir kiti veiksmai. Pvz., 2000 m. balandžio mėn. Kaune buvo demaskuotas pirmasis modernus pagrindinis narkotinių ir psichotropinių medžiagų fabrikas. Jis savo technologijomis ir planuotomis gamybos apimtimis nustebino ne tik pareigūnus, bet ir chemikus. Tokia moderni amfetamino įranga buvo sumontuota angare, pastatytame kaunietės pensininkės J. J. privačioje žemėje. Jo viduje pareigūnai rado sąsiuvinį, kuriame buvo smulkiai aprašytas technologinis ir gamybinis šių medžiagų procesas: kada ir kokį įrenginį įjungti bei išjungti, kokią temperatūroje palaikyti reaktoriuje bei patalpose, kokias chemines medžiagas maišyti¹⁸.

Narkotinių arba psichotropinių medžiagų įsigijimo - platinimo būdai. Narkotinių arba psichotropinių medžiagų įsigijimo tikslai įvairūs. Pavyzdžiui, narkotinių medžiagų vartojimas, tolesnis perpardavimas arba narkotikų platinimas kitokiomis formomis: naujų asmenų įtraukimas vartoti šias medžiagas; lindylių organizavimas ir išlaikymas ir pan. Be to, narkotinių arba psichotropinių medžiagų įsigijimas gali turėti ir tokį tikslą kaip kitos pavojingos veikos vykdymas (pvz., nužudymas imituojant narkotikų perdozavimą).

Tiek vartotojai narkomanai, tiek narkotinių arba psichotropinių medžiagų supirkėjai, siekdami išsiaiškinti narkotinių medžiagų gavimo šaltinius bei sudaryti pirkimo–pardavimo sandorius, kruopščiai jiems ruošiasi ir maskuoja savo veiksmus. Pavyzdžiui, narkotinių medžiagų perpardavinėtojai vengia tiesioginio kontakto su narkotinėmis medžiagomis. Jie tokiais atvejais naudojami nusikalstamais tarpininkų veiksmais (pvz., narkotikų įsigijimas, gabenimas ir perdavimas) arba trečiųjų asmenų pagalba (pvz., vaikais, moterimis arba kitais asmenimis, kuriems

¹⁷ Kauno apygardos prokuratūros baudžiamoji byla Nr. 20-9-035-03.

¹⁸ Kauno apygardos prokuratūros baudžiamoji byla Nr. 10-9-019-01.

pasiūdomas nedidelis atlygis už perduotą siuntinį). Pvz., pil. V. L., *nenustatytą ikiteisminio tyrimo metu dieną Pravieniškių 2 k., Kaišiadorių raj., aikštelėje iš nenustatyto asmens neteisėtai įgijo 0,986 g. kanapių ir jų dalių, supakuotų į du rutuliukus, juos paslėpė savo burnoje ir turėdama tik išplatinti jas laikė ir nugabeno į Pravieniškių 1 –uosius pataisos namus, kuriuose šias medžiagas patikrinimo metu aptiko pataisos namų darbuotojai*¹⁹.

Narkotinių medžiagų vartotojai gali naudotis keliais šių medžiagų įsigijimo šaltiniais ir skirtingais nusikaltimų darymo būdais: jas mainyti arba imti skolon iš kitų narkomanų; įsigyti nelegalioje rinkoje; tiesiogiai supirkinėti iš narkotinių medžiagų gamintojų arba jų grobėjų. Narkotikų mainai ir pirkimas dažniausiai vyksta tose vietose, kur nuolat renkasi narkomanai.

Prekyba narkotikais užsiima tokie asmenys, kurie narkotines medžiagas superka urmu, jas supakuoja ir paruošia vartotojui. Pvz., pil. M. D. *Kaune prie parduotuvės „Krantas“ iš pil. R.J. įsigijo 550 vnt. MDMA („ekstazy“), tokį kiekį šių medžiagų įsigyti jam pasiūlė pats R.J., teigdamas, kad „reikia pirkti ne mažiau 500 vnt., nes gaunasi pigesnė kaina ir mažesnio kiekio niekas neparduos“*²⁰. Dažniausiai toks asmuo narkotines medžiagas realizuoja tik jam žinomose narkomanų grupėse, kartu jis stengiasi bendrauti tik su vienu jam patikimu asmeniu, kuris yra tarpininkas su kitais pirkėjais. Išaiškinti tokius asmenis – sudėtingiausias šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo uždavinys.

Šio nusikalstamo proceso metu asmuo naudoja įvairias priemones ir įrankius, kitus daiktus, dokumentus, tiesiogiai susijusius su pėdsakų susidarymo ypatumais nusikaltimo aplinkoje. Pvz., pil. L.B. *buvo nuteista už tai, Kauno mieste, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytoje vietoje, iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens, neteisėtai įgijo 23 plastikiniuose paketėliuose miltelius su narkotine medžiaga – heroinu ir dalį jų išplatino ir jas paslėpė už liemenėlės. Nuteistoji apeliaciniame skunde bandė pateisinti (argumentuoti) tokį slėpimo būdą apeliuodama į tai, kad pagal čigonų tradicijas ir elgesį moterims į liemenėlę dėti pinigų ir kitus smulkius objektus yra įprasta*²¹.

Įvairių neteisėtų veiksmų, susijusių su narkotinėmis arba psichotropinėmis medžiagomis, pėdsakų radimas ir tyrimas (ypač atliekant objektų apžiūrą ir tyrimą) leidžia ikiteisminio tyrimo pareigūnams surinkti vertingą kriminalistinę informaciją: apie praeityje įvykusį nusikalstamą įvykį; kaltininko asmenybę ir jo panaudotas priemones ir įrankius. Tai kartu sudaro galimybes kelti pagrįstas kriminalistines versijas, nustatyti ikiteisminio tyrimo kryptis ir pasirinkti taktinius būdus

¹⁹ Kaišiadorių raj. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-118-548/2008.

²⁰ Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-342-738/2008

²¹ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-328-290/07.

bei metodus siekiant rasti kitus prie nusikaltimo prisidėjusius asmenis, surinkti įvairiapusišką įrodomąją informaciją.

Nusikaltimai, susiję su narkotikų platinimu, apima daugybę tarpusavyje sąveikaujančių veiksmų (pvz., narkotinių medžiagų gaminimą, laikymą, gabenimą, įsigijimą, platinimą), todėl šių veiksmų pobūdis ir asmenys, darantys šiuos nusikaltimus, lemia atskirus, specifinius pėdsakų susidarymo ypatumus, kuriuos E. Latauskiene siūlo suskirstyti į tris grupes:

- 1) materialieji pėdsakai, atspindintys neteisėtos narkotinių arba psichotropinių medžiagų apyvartos egzistavimą;
- 2) narkotinių arba psichotropinių medžiagų vartojimo pėdsakai;
- 3) narkotinių arba psichotropinių medžiagų poveikio pėdsakai.

Pirmajai grupei gali priklausyti tokie pvz., (amfetamino, metamfetamino ir „Ekstazi” grupės gamybos) pėdsakai - chemikalams laikyti ir jų tarpusavio sąveikai vykdyti – daugiakaklės, vakuuminės, bendro naudojimo ir su apvaliu dugnu kolbos su jose esančiais skysčiais; substancijai gryninti – separatoriai, filtrai; atskiriems garams distiliuoti – chromatografai, garintuvai; tabletėms gaminti – spaudimo presai; kvapų ištraukimo įranga; įvairios paskirties objektai: svarstyklės, termometrai, plakikliai, žnyplės, vamzdeliai; įvairūs užrašai, kuriuose nurodytos šių narkotikų gamybos subtilybės, ir kita literatūra, nagrinėjanti chemijos žinių taikymą neteisėtiems veiksams atlikti; savotiškas kvapas, likęs po cheminių reakcijų patalpose, ventiliacinėje įrangoje ir ant žmonių drabužių; sintetinių medžiagų pakuotė (pvz., įvairaus dydžio polietileniniai maišai, maišeliai); sintetiniai narkotikai arba jų pirmtakai, mikrodalelės; pirštų pėdsakai, likę ant narkotinių medžiagų įpakavimo priemonių arba daiktų, pritaikytų joms gaminti, skiesti, maišyti ir pan.. Pvz., *nelegalioje laboratorijoje, veikusioje ir gaminusioje amfetaminą Jonavos raj., buvo rasti dokumentai apie narkotikų sintetinio proceso. Vėliau rašysenos ekspertizės metu buvo nustatyta tapatybė asmens, parašiusio minėtus dokumentus*²².

Narkotinių medžiagų įsigijimo ir platinimo metu susidaro pėdsakų grupės - pačios nusikalstamo sandėrio „kaltininkės” – narkotinės arba psichotropinės medžiagos; šių medžiagų pakuotė ir ant jos susidarę tradiciniai rankų pirštų pėdsakai; narkotinių arba psichotropinių medžiagų mikrodalelės, esančios ant asmenų drabužių, jų kišenėse, transporto priemonėse, bagažinėse, su savimi esančiuose daiktuose; kita įrodomoji kriminalistinė informacija, esanti mobiliuosiuose telefonuose, įvairiuose dokumentuose, užrašuose; piniginės lėšos (gali būti kita atsiskaitymo forma) už gautas narkotines arba psichotropines medžiagas ir jų maskavimo būdai; panaudoti specialiųjų tarnybų pažymėti piniginiai vienetai po kontakto su jais ant asmens rankų

---

²² Kauno m. VPK tardymo valdybos baudžiamoji byla Nr. 20-1-227-00.

(ypač delno srityje), kišenėse, paketuose lieka pažymėtų pinigų cheminių medžiagų pėdsakų. Pvz., G. Š., D. L. bei G. P. buvo pripažinti kaltais ir nuteisti už tai, kad veikdami bendrininkų grupe tyrimo metu nenustatytomis aplinkybėmis ne vėliau kaip 2006 m. gruodžio 14 d. iš nenustatytų asmenų, turėdami tikslą platinti, neteisėtai įgijo 2 958,11 g miltelių, kurių sudėtyje yra labai didelis kiekis – 892,278 g psichotropinės medžiagos – metamfetamino, juos laikė nenustatytoje vietoje bei, įrengę R. S. priklausančiame automobilyje „Mazda 626“, slėptuvę ir šias psichotropines medžiagas, supakuotas į šešis paketus, joje paslėpę, G. Š. nurodymu D. L. ir G. P. gabeno iš Kauno iki Nemenčinės. D. L. ir nuo tyrimo pasislėpusio asmens padedamas, perdavė vairuoti minėtą automobilį „Mazda 626“, su paslėptomis psichotropinėmis medžiagomis E. R. bei I. P., ir nurodė pastariesiems važiuoti į Latvijos Respubliką ir tokiu būdu pergabenti minėtas medžiagas, išvengiant muitinės kontrolės ir neturint leidimo, iš LR į Latvijos Respubliką per Smėlynės pasienio kontrolės punktą, kur 2006 m. gruodžio 15 d., 0.10 val., automobilį „Mazda 626“, su paslėptomis psichotropinėmis medžiagomis pasienio pareigūnai sulaikė ir minėtas medžiagas rado bei paėmė. Kratos metu rastų pas G. P. buvo aptiktos elektroninės svarstyklės, kurios naudojamos psichotropinėms medžiagoms sverti. Specialisto išvadoje buvo tvirtinama, jog ant elektroninių svarstyklių su užrašu „ETA Balance“, paviršių rasta psichotropinės medžiagos – metamfetamino pėdsakų²³.

Antrosios ir trečiosios grupės pėdsakai turi išskirtinę kriminalistinę reikšmę ir įrodomąją vertę tada, kai nusikaltimo tyrėjas stengiasi išsiaiškinti šių nusikaltimų tikslą ir motyvą. Nusikaltimų, susijusių su narkotinių medžiagų platinimu, ikiteisminio tyrimo tyrėjas, įrodinėdamas tikslą ir motyvą, privalo įsitikinti, ar nusikaltimą padaręs asmuo jų nevartoja, ar jis narkomanas. Šių pėdsakų radimas ir užfiksavimas netiesiogiai patvirtina asmens santykį su jo padarytu nusikaltimu. Mūsų ikiteisminio tyrimo pareigūnai negali turėti tokių išsamių ir gilių specialiųjų žinių, tačiau jų pagrindinis darbo tikslas – atskleisti ir ištirti nusikaltimą naudojant visas įmanomas žinias, technines priemones, taktinius būdus ir metodus, kurie neprieštarauja įstatymams. Disponavimas bendriausiomis arba įvadinėmis nurodytų mokslų žiniomis visada darys teigiamą, produktyvią įtaką tiesioginei nusikaltimų tyrėjo veiklai nei jų lengvabūdiškas nežinojimas. Pvz., pil. L.B. buvo nuteista už tai, Kauno mieste, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytoje vietoje, iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens, neteisėtai įgijo 23 plastikiniuose paketėliuose miltelius su narkotine medžiaga – heroinu ir dalį jų išplatino. Ikiteisminio tyrimo metu L.B. parodė, kad šias medžiagas įsigijo sau, nes jas vartoja. Atliktas ikiteisminio tyrimo metu objekto (šlapimo) tyrimas parodė, kad L.B. šlapime narkotinių medžiagų pėdsakų neaptikta. Teismas įvertinęs šią aplinkybę ir

---

²³ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-276/2008.

tai, kad pil. L.B. įsigijusi palyginti nemažą kiekį heroino, išfasuoto į plastikinius maišelius, t.y. paruošto pardavimui, atvežė jį prie turgaus, kur didesnės galimybės parduoti įsigytą prekę, visos šios aplinkybės patvirtina tai, kad kaltinamoji heroiną įsigijo pardavimui, o ne vartojimui²⁴.

1.2. Duomenys apie šių nusikaltimų reikšmingus objektus (narkotikus)

Pasaulio organizacijos įvairiais būdais kovoja su narkomanijos plitimu. Kovą su narkomanija reglamentuoja pasaulio organizacijų pasirašytos konvencijos, įvairūs įstatymai ir pan. Šioje srityje neatsilieka ir Lietuva. Vieningas susitarimas klasifikuojant narkotikus, nustatant jų rūšis ypatingai svarbus kriminalistikoje.

1994 metais Lietuva prisijungė prie Jungtinių Tautų Bendrosios narkotinių medžiagų konvencijos, pasirašytos 1961 m. kovo 30 d. Niujorke²⁵ su jos papildomuoju protokolu, pasirašytu 1972 m. kovo mėn. 25 d. Ženevoje, ir Jungtinių tautų Psichotropinių medžiagų konvencijos, pasirašytos 1971 m. vasario 21 d. Vienoje²⁶. 1961 m. konvencijos ir 1972 m. papildomo protokolo priėmimas laikomas vienu pagrindinių laimėjimų tarptautinės narkotikų kontrolės istorijoje.²⁷ Minimoje konvencijoje nurodyta daugiau kaip 100 augalų rūšių bei natūralių ir sintetinės kilmės medžiagų: visos jos suklasifikuotos į keturias grupes. Šios konvencijos pagrindinis bruožas – universalus ir griežtas narkotinių medžiagų suskirstymas.

1998 m. sausio mėn. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymą²⁸. Įstatymas nustato narkotinių ir psichotropinių medžiagų klasifikavimo pagrindus bei jų teisėtos apyvartos sveikatos priežiūros, veterinarijos bei mokslo tikslams tvarką ir kontrolę pagal tarptautinių susitarimų reikalavimus, pateikia narkotinių ir psichotropinių medžiagų apibrėžimą.

1998 m. spalio mėn. sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. 577 patvirtintas Narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) sąrašas.

1997 m. balandžio mėnesį buvo priimtas Lietuvos Respublikos Pinigų plovimo prevencijos įstatymas.²⁹ Tai pinigų, gautų iš nusikalstamos veikos ir prekybos narkotikais, plovimo prevencija.

---

²⁴ Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-284-043/2007

²⁵ 1961 metų Bendroji narkotinių medžiagų konvencija // Valstybės žinios. Nr. 51-1768.

²⁶ 1971 metų Psichotropinių medžiagų konvencija // Valstybės žinios. 2001, Nr. 50-1743.

²⁷ **Grudytė. E.** Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė. Monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 64.

²⁸ Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 8-161.

²⁹ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1504.

2003-04-23 įsigaliojo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. V-239 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“³⁰.

Taigi narkotinės medžiagos gali būti klasifikuojamos:

- Pagal kilmę :
  1. Augalinės kilmės (natūralūs).
  2. Sintetiniai, pusiau sintetiniai narkotikai.
- Pagal poveikį organizmui, psichofarmakologinį poveikį:
  1. Narkotinės medžiagos engiančiai veikiančios centrinę nervų sistemą.
  2. Narkotinės medžiagos jaudinančios centrinę nervų sistemą.
  3. Narkotinės medžiagos turinčios, haliucinogeninių savybių.
- Pagal terapeutinį panaudojimą:
  1. Apetitą slopinantys (amfetaminai).
  2. Skausmą slopinantys (morfijus).
- Pagal poveikį vienam ar kitam organui (sistemai):
  1. Depresantai (alkoholis).
  2. Stimulatoriai (kokainas).
  3. Anestezinis poveikis (kokainas).
- Pagal cheminę sudėtį:
  1. Barbitūratai.
  2. Sintetinės medžiagos gaunamos iš barbitūrinės rūgšties.
- Pagal pagaminimo būdą:
  1. Pramoniniu būdu pagamintos narkotinės medžiagos.
  2. Namudiniu būdu pagamintos narkotinės medžiagos.
- Pagal vartotojų aprūpinimo šaltinius:
  1. Kontrabandos keliu gaunamos medžiagos.
  2. Iš medicinos įstaigų gaunamos medžiagos (metadonas).
  3. Savarankiškai gaminamos medžiagos .
- Pagal pavadinimus vartojant “slengą”³¹.

Iš pateiktų klasifikavimo kriterijų dažniausiai sutinkamas narkotinių medžiagų skirstymas:

---

³⁰ Sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 41-1899.

³¹ Наркотики: социальные, медицинские, правовые аспекты // Справочник. Минск: Новое знание, 2001, с. 37-38. “slengas “-“žargonas”-t.t. grupėje naudojamas medžiagos pavadinimas.

- Pagal kilmę:
- 1. Augalinis;
- 2. Sintetinis;
- Pagal poveikį centrinei nervų sistemai.

Skirstant narkotines medžiagas pagal kilmę prie augalinės kilmės narkotinių medžiagų priskiriamos:

Narkotinės medžiagos pagamintos iš kanapių:

Cannabis sativa-sėjamoji kanapė; prie narkotinių medžiagų priskiriami sėjamosios kanapės rūšies kanapių augalai, jų dalys ir iš šių augalų pagaminti produktai, kurių sudėtyje yra haliucinogeninės medžiagos delta-9-tetrahidrokanabinolio (THC). **Hašišas** – kanapių derva – „tai dervingosios kanapių išskyros, išgaunamos įvairiais būdais. Dervų daugiausiai yra kanapių žiedynuose, išdžiovinta derva gali būti sutrinta į miltelius, supresuota į plokšteles bei kitas formas. Šios medžiagos spalva gali būti šviesiai ruda, žalia, tamsiai ruda, juoda. Specifinis kvapas padeda aptikti šią medžiagą, apsunkina jos paslėpimo galimybes. Gali būti pakuojama priklausomai nuo formos ir paskirties (platinimas) į plastikinius maišelius, degtukų dėžutes; (gabenimas) įvairios talpos imituojančios maisto produktus (pvz. kavos dėžutės). Dažniausias vartojimo būdas – rūkant”³². **Kanapių aliejus** – skystas hašišas – „gaunamas ekstrahavus kanapes ar hašišą tirpikliais (tam tikro etilo, metilo alkoholiai acetonas), ekstraktas nugarinamas. Tai tirštas, klampus, tamsus skystis, kuriame yra 10-30 proc. tetrahidrokanabinolio. Aliejaus spalva priklauso nuo to iš ko jis yra pagamintas: iš kanapių ir jų dalių pagamintas aliejus yra tamsiai žalios spalvos, iš kanapių dervos – tamsiai rudos. Talpinamas į sandarias talpas siekiant išvengti skysčio garavimo”³³. **Marihuana** – „kanapių žiedynai, apyžiedžiai, lapai nupjaunami, išdžiovinami, susmulkinami, vartojami kaip tabakas. Žalios spalvos smulkiai sukapotas mišinys, gali būti laikomas plastikiniuose maišuose ar kitose talpose (degtukų dėžutės, suvyniotas į cigaretes), marihuana vartojama ją rūkant”³⁴.

Narkotinės medžiagos pagamintos iš aguonų:

Aguonos ir jų dalys – „aguonų augalai, jų dalys, kurių sudėtyje yra narkotinio opijaus alkaloido, morfino”³⁵. **Aguonų ir jų dalių ekstraktas** – „gaunamas ekstrahuojant karštu vandeniu ar virinant arba organiniais tirpikliais, susmulkinant aguonas ar jų dalis tokiu būdu paverčiant į skystį – ekstraktą. Ekstrakto spalva žalia ar rudai žalia, jis drumstas specifinio kvapo, kas palengvina aptikimą vietų, kur jis yra gaminamas. Ekstraktas yra laikomas sandariose metalinėse, stiklinėse

³² Narkotinių ir psichotropinių medžiagų ekspertizės terminų aiškinamasis žodynas. -Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija LTEC, 2001, p. 10-14.

³³ Ten pat, p. 10-15.

³⁴ Ten pat, p. 15-16.

³⁵ Medžiagų ir gaminių teismo ekspertizių skyrimas ir medžiagos joms rengimas // Metodinės rekomendacijos. -Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija LTEC, 2002, p. 25-31

talpose, vartojamas intraveniniu būdu. Tai sąlygoja švirksčių, timpų, kitų pagalbinių priemonių aptikimą šios narkotinės medžiagos vartojimo vietose³⁶. **Opijus** – „tai sutirštėjusios opijaus aguonų sultys. Tai žaliava morfinui, kodeinui, heroinui gauti. Šviežias opijus – tamsiai ruda, lipni, minkšta, lengvai formuojama masė, turinti charakteringą specifinį kvapą. Laikui bėgant opijus kietėja, tampa trapus. Gali būti rutuliukų, lazdelių, plokštelių ir kt. pavidalo arba sutrintas į miltelius. Visa tai lemia jo įpakavimą. Opijus gali būti rūkomas“³⁷. **Heroinas** yra vienas iš stipriausių ir pavojingiausių narkotikų. Jo vartojimas ir gamyba pasaulyje nuolat auga. Vykstant kariniams konfliktams Balkanų šalyse, Iranui sustiprinus sienų apsaugą, vadinamasis Balkanų kelias prarado savo saugumą ir patikimumą, todėl dauguma heroino gabentojų ieško naujų kelių į Vakarų Europos valstybes. Tokio tarpinio kelio dalis yra Lietuva.

Pasak, Narkotikų kontrolės valdybos, šiuo metu į Lietuvą, heroinas patenka „šilko“ keliu: Azijos šalys (Afganistanas, Tadžikistanas, Uzbekistanas, Kazachstanas) – Rusija – Baltarusija – Lietuva. Iš Lietuvos heroinas gabenamas į Skandinavijos šalis, Lenkiją, Rusijos Federaciją, Kaliningrado sritį (keltais, automobiliais, traukiniais). Būtent šiuose taškuose naudojamos specialios žinios šios medžiagos aptikimui, konfiskavimui bei plitimo keliui užkirsti. Į pagalbą ateina specialistai kinologai su specialiai apmokytais šunimis, galinčiais atrasti šiuose transporto priemonėse paslėptas narkotines medžiagas.

Kitos pusiau sintetinės kilmės narkotinės medžiagos:

Kokainas – „alkaloidas, esantis kokos krūmų, augančių Pietų Amerikoje, lapuose. Taip pat gali būti sintetinamas iš ekgonino. Tai balti kristaliniai milteliai, kartais supresuoti į gabalus. Kokainas būna 80-95 proc. grynumo. Nelegalioje rinkoje parduodamas sumaišytas su anestetikais, kurie skoniu ir išvaizda panašūs į kokainą ir su angliavandeniais (laktoze, gliukoze). Gali būti sumaišytas ir su amfetaminu ar kitais stimulatoriais. Kokaino vartojimas: dažniausiai inhaliavimas, retai „peroralinis“³⁸ (kaip kokteilis alkoholiniame gėrime ar vandenyje ar intraveninis)“³⁹.

Sintetinės kilmės narkotinėms medžiagoms priskiriamas:

Amfetaminas – „pirmą kartą susintetintas 1927 m. Pradėtas gaminti ir vartoti nelegaliai. Dažniausiai vartojamas amfetamino sulfato ir fosfato druskos. Amfetaminas - tai šviesiai rudi ar balti milteliai, dažniausia nelegaliai parduodami paketėliais po 0,1-0,2 g. arba tabletėmis. Parduodamo amfetamino koncentracija paprastai 20-40 proc., veikimas pasireiškia nuo 5 mg.

³⁶ Ten pat, p. 18-21.

³⁷ Narkotinių ir psichotropinių medžiagų ekspertizės terminų aiškinamasis žodynas. -Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija LTEC, 2001, p.18-22.

³⁸ peroralinis – narkotinių medžiagų vartojimo būdas - jas rijanti (tabletės), išmaišant alkoholiniuose gėrimuose.

³⁹ **Sabatowski S.** Narkomania // Podstawowe pojęcia, słownik wybranych terminów. -Legionowo, 2000, s. 4-17.

Vartojamas uostymo, peroraliniu ar intraveniniu būdu⁴⁰. **Metamfetaminas** – „vienas iš labiausiai paplitusių amfetaminui artimų junginių. Metamfetaminas sintetinamas pagrindinėse laboratorijose. Narkomanai metamfetaminą gali pasigaminti patys iš efedrino, panaudodami acto rūgštį, jodą, raudoną fosfatą. Metamfetaminas vartojamas peroraliniu būdu ar jį rūkant“⁴¹. **„Ekstazi“** – tai amfetamino darinys, tradiciškai „ekstazi“ vadinamas MDMA dažniausiai sutinkamas tablečių ar kapsulių pavidalu, vartojamas peroraliniu būdu. **Lizergidas toliau (LSD)** – „haliucinogenų grupės psichotropinė medžiaga, kurios cheminis pavadinimas – lizergido rūgšties dimetilamidas. LSD gaunamas keliais būdais. Vienas iš jų – sintezė iš lizergido rūgšties, kitas būdas – tai sintezė iš ergoto alkaloidų – esančių grybų sudėtyje. LSD labai stiprus haliucinogenas, net maža LSD dozė sukelia stiprų efektą. Realizuojamas įvairiomis formomis: mini tabletės (1-2 mm. skersmens), kapsulės, želatinos lapeliai su LSD, popieriaus gabalėliai (dažniausiai su išspausdintais paveikslėliais), prisodrinti LSD.“⁴²

Toks narkotinių medžiagų įvairumas, įpakavimo būdas sąlygoja tiek kriminalistinių, tiek specifinių specialių žinių panaudojimą tokias medžiagas aptinkant, paimant, pakuojant bei atliekant tolimesnį šių medžiagų laboratorinį tyrimą.

Kriminalistiniu požiūriu gana reikšmingas narkotinių arba psichotropinių medžiagų klasifikavimas pagal žargonų (slengų) vartojimų ypatumus ypač tarp narkotikų platintojų. Tokia informacija apie narkotines arba psichotropines medžiagas leidžia šių nusikalstamų veikų tyrėjams racionaliau įvertinti daromų nusikaltimų situacijas ir asmenų, susijusių su šiomis medžiagomis, charakteristikas. Minėta klasifikacija turi įtakos parenkant kriminalistines rekomendacijas ir atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus (atliekant asmens, vartojančio narkotines medžiagas, apklausą).

Narkotinių arba psichotropinių medžiagų klasifikavimas pagal žargonų (slengo) vartojimų ypatumus:

- 1) *vietinės reikšmės žargonai – vartojami mažoje asmenų, vartojančių narkotikus, grupėje, teritorijoje (pataisos namuose);*
- 2) *universalūs žargonai – žinomi daugeliui narkomanų ir didelėje teritorijoje (visoje Lietuvoje);*
- 3) *tarptautinės reikšmės žargonai – juos dažniausiai apima anglų kalbos žodžiai ir jų dariniai.*

Galima narkotinių arba psichotropinių medžiagų klasifikacija pagal jų vartojimo būdą:

- *rūkamosios narkotinės medžiagos (marihuana, hašišas, opijus);*

---

⁴⁰ Medžiagų ir gaminių tismo ekspertizių skyrimas ir medžiagos joms rengimas // Metodinės rekomendacijos. -Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. LTEC, 2002, p. 27-28.

⁴¹ Ten pat, p. 29-30.

⁴² Narkotinių ir psichotropinių medžiagų ekspertizės terminų aiškinamasis žodynas. -Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija LTEC, 2001, p. 15-16.

- *intraveninės narkotinės medžiagos (heroinas, opijaus ekstraktas);*
- *ryjamosios ir kramtomosios narkotinės arba psichotropinės medžiagos (LSD, „Ekstazi“);*
- *uostomosios narkotinės medžiagos (kokainas).*

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų klasifikacija turi itin svarbią reikšmę ikiteisminiame šių nusikalstamų veikų tyrime, kadangi leidžia ikiteisminio tyrimo pareigūnams nustatyti tyrimo kryptis, tinkamai organizuoti darbą.

Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – LR BK) numatytas atskiras skyrius nusikaltimams ir baudžiamiesiems nusižengimams, susijusiems su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis.

1.3. Duomenys apie šių nusikaltimų subjektus

Kriminalistinė narkotikų platintojų charakteristika yra tam tikrų savybių visuma, kurią įmanoma išsiaiškinti tik nagrinėjant kriminalistinės šių nusikaltimų charakteristikos struktūrinius elementus.

Nusikaltėlio asmenybės tyrimas turi apimti ne tik atskirus jos elementus, bet duoti ir visapusišką išbaigtą nusikaltėlio asmenybės vaizdą (veiklos sferos visuomenėje (darbas, buitis), socialinis – psichologinis, valines – emocines savybes).

Kriminalistiniai nusikaltėlio asmenybės tyrimai turi dvi specifines kryptis:

1. nagrinėja duomenis apie nežinomo nusikaltėlio, padariusio nusikaltimą, asmenybę pagal pėdsakus, paliktus įvykio vietoje, nukentėjusiojo, liudytojų parodymuose ir kituose šaltiniuose, siekiant nustatyti nusikaltėlių sulaikymo ir išaiškinimo būdus bei priemones. Tokia informacija dažniausiai duoda žinių apie tam tikrą asmenų grupę, kurioje gali būti nusikaltėliai ir šie duomenys turi būti palyginami su kriminalistiniais duomenimis apie tai, kas dažniausiai įvykdo tiriamo nusikaltimų rūšies nusikalstamas veikas;

2. nagrinėja jau žinomo nusikaltėlio asmenybę, padeda nustatyti asmenų ratą, linkusių daryti tam tikros rūšies nusikaltimus, užtikrina optimalius būdus, priemones panašių nusikaltimų tyrimui⁴³.

Asmenys, kurie daro šiuos nusikaltimus, yra specifiniai mūsų bendruomenės nariai – *narkomanai ir narkotinių medžiagų platintojai*. Jų tarpusavio santykiuose egzistuoja taisyklės, kurių laikymasis daro neigiamą įtaką nusikaltimo išaiškinimui: asmenys atsisako duoti parodymus arba

---

⁴³ Васильев А.Н., Яблоков Н.П. Предмет система и теоретические основы криминалистики. -Москва 1984, с. 128.

pateikia melagingus, keičia parodymų esmę ir turinį, daro poveikį liudytojams, versdami juos duoti neteisingus parodymus”⁴⁴.

2008 m. užregistruoti 1226 (2004 m. – 869) asmenys, padarę nusikalstamas veikas, susijusias su neteisėtu narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimu. 2008 m. padaugėjo asmenų, neteisėtai disponavusių šiomis medžiagomis, ypač moterų ir nepilnamečių. Vertinant tokių asmenų gebėjimus daryti šias nusikalstamas veikas, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad ženkliai padaugėjo tokių asmenų „komandinė veikla“.

Didelį skirtumą tarp nusikalstamų veikų (1839) ir asmenų, įtariamų padarius šias veikas (1226), lemia šie faktoriai:

- vienas asmuo padaro kelias nusikalstamas veikas. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 170 asmenų įtariamų įvykdę po 2 nusikalstamas veikas, 51 asmuo po 3, 36 asmenys po 4 ir 43 asmenys po 5 ir daugiau nusikalstamas veikas;
- neišaiškintas aptiktų narkotinių ar psichotropinių medžiagų „savininkas“. Tokie atvejai dažnai pasitaiko laisvės atėmimo vietose.

Per penkis pastaruosius metus sulaikytųjų asmenų charakteristika iš esmės nepakito, sumažėjo nustatytų asmenų, esančių 18-24 m. amžiaus, bei padaugėjo 30-39 m. amžiaus asmenų. Pastarieji - dažniausiai jauni iki 30 metų amžiaus vyrai, turintys pagrindinį išsilavinimą, nusikalstamos veikos padarymo metu nesimokantys ir nedirbantys, anksčiau neteisti.

Narkotikų versle, siekiant maksimalaus pelno ir kiek įmanoma labiau mažinant su neteisėta veikla susijusią riziką, atsiranda nusikalstamo darbo pasidalijimas, sudarantis sąlygas susidaryti atitinkamai nusikalstamai sistemai bei struktūroms, o tai požymiai, būdingi organizuotam nusikalstamumui.

Neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, kaip ir terorizmas, neteisėta branduolinių ir cheminių medžiagų apyvarta, ginklų kontrabanda, prekyba žmonėmis, automobilių bei meno vertybių vagystės, visiškai pagrįstai determinuojama kaip nusikalstama veiklos sritis, susijusi su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu⁴⁵.

Apibūdindami nusikalstamų grupių struktūrą, pastaruoju metu nemažai autorių atkreipia dėmesį į įrodymų, patvirtinančių aiškios vertikalios organizacinės struktūros, apibūdinančios narkotikų rinkoje veikiančias nusikalstamas grupes, sąlyginį trūkumą. Tačiau, mūsų nuomone, išskirtinis organizuotų grupuočių požymis – jų veikimo ribos (teritorijos atžvilgiu). Šis ypatumas –

⁴⁴ Шурухнов Н.Г. Криминалистика. –Москва, 2002, с. 538.

⁴⁵ Kestenis A. Narkomanija kaip visuomenės saugumo problema // Jurisprudencija. Mokslo darbai. –Vilnius, 2002, Nr. 29(21), p. 109.

viena iš aplinkybių, darančių neigiamą įtaką atskleidžiant ir tiriant šiuos nusikaltimus. „Lietuvos organizuotas nusikalstamumas, taip pat vis labiau integruodamasis į pasaulį, ne tik plečia veiklos sferas, bet ir užsitikrina stabilumą, nes bet koks valstybės mėginimas sudrebinti Lietuvoje veikiančią nusikalstamą grupuotę yra susijęs su užsienio valstybių nusikalstamų grupuočių interesais – reikalui esant jos imsis visų priemonių, kad atskira sudėtingo mechanizmo grandis nebūtų pažeista. Pavyzdžiui, jeigu Kolumbijoje gaminami narkotikai gabenami per Lietuvą ir platinami Vakarų Europoje, tai visų valstybių nusikalstamos organizacijos, dalyvaujančios šiame narkotikų versle, suinteresuotos, kad Lietuvos grandis nenutrūktų. Lietuvos nusikalstamos organizacijos, aprūpinančios narkotikų tranzitą per Lietuvą, yra atskira tarptautinės nusikalstamos organizacijos grandis arba struktūrinis padalinys“⁴⁶. I. L. Griffith’as išvelgia paradoksalią padėtį – didžiajai nusikalstamų grupių, veikiančių narkotikų rinkoje daliai, būdingas aukšto sofistifikacijos lygio veiklos planavimas, naujausių technologijų, leidžiančių per trumpą laiką pakeisti veiklos taktiką bei metodus, žvalgybos, kontržvalgybos bei kitų savisaugos strategijų naudojimas, aktyvus tarptautinis bendradarbiavimas, tačiau pačios grupės daugeliu atvejų nėra organizuotos vertikalčiai ir dažniausiai nepasižymi savybėmis, būdingomis formaliai organizacijai: pastovumu, vadovavimo struktūra, veiksmingu atskirų padalinių bendravimu, bei bendru išteklių administravimu⁴⁷.

Šiuo atveju išskiriama vadinamoji „nusikalstamo tinklo“ koncepcija. Tokio tipo nusikalstama organizacija sudaryta iš atskirų, savarankiškų, nepavaldžių vienu kitoms, tačiau glaudžiai tarpusavyje bendradarbiaujančių nusikalstamų organizacijų (galinčių turėti skirtingo organizuotumo lygio struktūrą) arba net fizinių asmenų. Atskiros tokio tinklo dalys dažniausiai veikia funkcinio pasiskirstymo pagrindu, griežtai apibrėžiama jų specializacija atskirose neteisėtos narkotikų apyvartos srityse, maksimaliai ribojami fiziniai atskirų padalinių narių ryšiai, iki minimumo sumažinamas valstybės teisinės kontrolės priemonių efektyvumas⁴⁸.

Be to, tai užtikrina organizacijos dinamiškumą bei lankstumą, gebėjimą greitai reaguoti į teisinės kontrolės priemones, išvengti didelių nuostolių, jei viena iš dalių būtų sunaikinta, nes šiuo atveju remiamasi ne egzistuojančia struktūra, o informacijos tarp atskirų tinklo dalių mainais. Tokių tinklų veikla dažniausiai neapsiriboja nacionalinėmis valstybių sienomis.

Asmenų, užsiimančių šia nusikalstama veikla motyvacija tai daryti yra pakankamai primityvi, pvz., *pil. A.G. buvo nuteista už tai, kad ikiteisminio tyrimo metu nenustatytomis aplinkybėmis ir laiku kelis kartus įsigydavo pas nenustatytus asmenis įvairias narkotines ir*

⁴⁶ Šimkus K. Organizuotas nusikalstamumas kaip grėsmė nacionaliniam saugumui // Jurisprudencija: LTU mokslo darbai. –Vilnius, 2000. T. 15 (7), p. 150.

⁴⁷ Griffith I. L. Drugs and security in the Caribbean: sovereignty under siege. –College Park: -Pennsylvania University Press, 1997, p. 98.

⁴⁸ Kestenis A. Narkomanija kaip visuomenės saugumo problema // Jurisprudencija. Mokslo darbai. –Vilnius, 2002, Nr. 29(21), p. 110.

psichotropines medžiagas: kanapių ir jų dalių, metamfetamino ir jas savo bute, esančiame XXXXXXXXXXXX g. Kaune. Ikitėisminio tyrimo metu kaltinamoji parodė, kad „dėl pinigų stokos nutarė platinti narkotikus ir gerai užsidirbti. Iš aplinkinių ji žinojo, kad kaimynas Totorius gauna narkotikų, sutikus pastarąjį, paklausė, ar jis negalėtų jai gauti amfetamino ir davė suprasti, kad norėtų amfetaminą pardavinėti. Kaimynas sutiko jai tiekti amfetaminą. Jiedu susitarė, kad ji paskambins jam telefonu ir skaičiumi įvardins reikia amfetamino t.y. „50“ arba „20“ ir pan.. Jis taip pat jai tiekdamo ir kanapes. Paskambinusi Totoriui, ji pasakydavo, kad reikia, pvz., 10 dėžučių „šieno“ t.y. kanapių“⁴⁹. Panaši situacija ir šioje byloje: pil. R.A. nuteista už tai, kad ikiteisminio tyrimo metu nenustatytomis aplinkybės ir laiku kelis kartus įsigydavo pas nenustatytus asmenis narkotinių medžiagų kanapių ir jas platindavo savo bute, esančiame Kaune. Ikitėisminio tyrimo metu kaltinamoji parodė, kad „ji neturėjo lėšų pragyvenimui, todėl pasinaudojo pažįstamos moters pasiūlymu ir iš jos gavo narkotinių medžiagų – kanapių. Ši moteris taip pat jai pažadėjo ir siųsti jai šių medžiagų pirkėjus“⁵⁰.

E. Latauskienės teigimu, kriminalistiniu ir įrodinėjimo proceso požiūriu būtina nustatyti asmenų, vartojančių narkotines arba psichotropines medžiagas, ir asmenų jas platinančių, sąveiką. Asmenys, vartojantys narkotikus, visada stengiasi jų įsigyti pas nuolatinius šių medžiagų platintojus, iš kurių vieni yra tokie pat narkomanai, kiti narkotinių medžiagų nevarvoja. Tarp tokios grupės asmenų egzistuoja įvairiausių neteisėtą narkotinių medžiagų apyvartą maskuojančiųjų signalų, ženklų, slaptažodžių, susitikimo vietų sistema. Narkotinių medžiagų vartotojo ir jų platintojo santykiai yra dalykinio pobūdžio: abi tokio „sandėrio“ pusės suinteresuotos šios nusikalstamos veiklos buvimu. Narkomanai, net būdami narkotinio apsvaigimo būklės, neišduoda narkotikų platinimo aplinkybių. Toks jų elgesys remiasi išdavystės ir susidorojimo su juo baime bei nenoru ateityje netekti patikimo narkotinių medžiagų šaltinio⁵¹.

Asmens, darančio su kitais grupės nariais nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis medžiagomis, elgesį nulemia šios aplinkybės:

- asmeninis suinteresuotumas nepaviešinti daromų nusikaltimų faktų;
- asmeninė materialinė nauda;
- nenoras bendradarbiauti su teisėsaugos institucijų pareigūnais;
- susiklostę narkotikų tiekėjo ir jų vartotojo tarpusavio santykiai, grindžiami nusikalstamų

veiksmų konspiracija ir baudžiamosios atsakomybės baime.

⁴⁹ Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-206-029/2007.

⁵⁰ Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-01219-579/2007. Analogiškai ir šiose Kauno apygardos teismo bylose: Nr. 1A-174-348/2007; Nr. 1A-661-317/06.

⁵¹ **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės // Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). LTU. –Vilnius, 2004, p. 85.

Šiuos dėsningumus patvirtina ir apibendrinta baudžiamųjų bylų analizė, kuri parodė, kad beveik visais atvejais buvo neišsamiai išsiaiškinta, kur asmuo įsigijo narkotinių arba psichotropinių medžiagų, arba visai nenustatyti įsigijimo šaltiniai ir narkotinių medžiagų platintojai. Apie šią itin svarbią įrodinėtiną aplinkybę atskiromis frazėmis pažymima liudytojo, įtariamojo parodymuose. Šių asmenų teigimu, jie narkotines medžiagas įsigijo „iš nepažįstamo asmens miesto turgavietėje“, „neva rado ant žolės, gatvės, mikroautobuse“, tačiau patvirtinančiųjų šiuos teiginius ikiteisminio tyrimo metu nėra⁵².

Kitas asmenų susijusių su šių nusikaltimų darymų ypatumas yra tas, kad keli metai iš eilės buvo registruojamas sąlyginai pastovus nepilnamečių, padariusių nusikalstamas veikas, susijusias su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, skaičius, tačiau 2008 m. ženkliai padaugėjo tokių nepilnamečių, kuriems nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo 18 metų. Tai rodo, kad vis dažniau į nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, darymą sąmoningai įtraukiami nepilnamečiai, siekiantys lengvo pelno ir nebijantys rizikuoti, ir kuriems netaikoma baudžiamoji atsakomybė (iki 16 m.) (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, 2004 – 2008 m. skaičiaus dinamika

	2004	2005	2006	2007	2008
Iš viso nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius šias nusikalstamas veikas, iš jų:	49	46	47	46	69
260 str. „Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti“	12	15	21	16	25

⁵² Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas ir Generalinės prokuratūros prokurorai pabrėžia grupės asmenų daromų šių nusikaltimų kvalifikavimo aspektus, kuriems įtaką daro neišsamiai išsiaiškintos bylos aplinkybės – psichotropinių arba narkotinių medžiagų šaltiniai, konkrečios įgijimo ir tarpusavio susitarimo įgyti sąlygos, kaltų asmenų motyvai ir tikslai; išsamiau apie tai žr.: Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų (prekursorių) gaminimo, įsigijimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, pardavimo ar kitokio platinimo baudžiamąsias bylas (LR BK 232, 232, 232, 232 str.)“ // Teismų praktika. 2002. Nr. 17. P. 423–453; Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros apibendrinimas „Dėl prokuratūros ir teismų praktikos tiriant nusikaltimus bei nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl neteisėto psichotropinių ar narkotinių medžiagų įgijimo, laikymo, siuntimo, perdavimo ar kitokio platinimo“. –Vilnius, 2009.

2. Ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, pradėjimo kriminalistiniai ypatumai

---

Nusikalstamų veikų tyrimas yra sudėtingas mąstymo procesas. Tokio proceso tikslas yra nustatyti tiesą – ar konkrečiame įvykyje yra nusikalstamos veikos požymių, ar ne, o jei yra, reikia įrodyti, kad būtent taip, o ne kitaip klostėsi įvykio aplinkybės⁵³. Kriminalistine prasme nusikaltimo išaiškinimas - tai ikiteisminio tyrimo metu vykdoma veikla siekiant nustatyti nusikaltimo požymius, pradinius duomenis apie nusikaltimo padarymo aplinkybes ir nusikaltimą darantį, rengiantį ar jau padariusį asmenį⁵⁴. Iš pateikto apibrėžimo aiškiai matyti, jog nusikaltimo aiškinimas sietinas su ikiteisminio tyrimo pradžia. Pasak E. Latauskienės nusikaltimo, susijusio su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis ikiteisminio tyrimo pradžia – tai įvairiomis aplinkybėmis rastos, užfiksuotos ir paimtos narkotinės ar psichotropinės medžiagos, kiti kriminalistiniai objektai, tiesiogiai, susiję su šiomis medžiagomis⁵⁵. Iš minėto apibrėžimo matyti, jog esminis ikiteisminio tyrimo pradėjimą lemiantis momentas – narkotinės ar psichotropinės medžiagos aptikimas. Tačiau vien tik nelegalioje apyvartoje esančių narkotinių ar psichotropinių medžiagų aptikimas dar nereiškia, jog jau yra pradėtas ikiteisminis tyrimas.

Nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, tyrimui itin reikšmingas yra ikiteisminio tyrimo pradžios momentas, kadangi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau - LR BPK)⁵⁶ normos draudžia atlikti bet kokius proceso veiksmus, nepradėjus ikiteisminio tyrimo. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas ir atlikimas reglamentuojamas LR BPK normų ir Generalinio prokuroro įsakymų⁵⁷.

Teisės aktai numato, jog ikiteisminio tyrimo pradžia gali būti susijusi su: a) privačių fizinių ar juridinių asmenų pareiškimais, pranešimais ar skundais dėl jiems žinomus neteisėtos narkotinių ar psichotropinių medžiagų aptikimo atvejus; b) teisėsaugos institucijų pareigūnų tarnybiniais pranešimais apie jų nustatytus neteisėtos narkotinių ar psichotropinių medžiagų aptikimo atvejus. Teisėsaugos pareigūnai nusikalstamos veikos, susijusios su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, požymius gali nustatyti tirdami kitą nusikaltimą, atlikdami

---

⁵³ **Barkauskas A.** Probleminis mokymas rengiant nusikaltimų tyrimo pareigūnus // *Jurisprudencija*. –Vilnius, 2004. T. 62(54), p. 18.

⁵⁴ **Lipnickas E.** Kriminalistinės nusikaltimų išaiškinimo sampratos analizė // *Jurisprudencija*. -Vilnius, 2005. T. 65(57), p. 57.

⁵⁵ **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės // *Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) LTU*. –Vilnius, 2004, p. 94.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr.1-58 „Dėl ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarkos ir rekomendacijų patvirtinimo“ // *Valstybės žinios*, 2003. Nr. 39-1807; 2008, Nr. 94-3713.

operatyvinį tyrimą, atsitiktinai ar bet kuriuo kitu įstatymų numatytu būdu. Tačiau, teisėsaugos institucijos beveik kasdien „pasitikėjimo telefonu“ iš anoniminių pareiškėjų gauna įvairios informacijos kur, kada ir kas prekiauja narkotikais, kartais policija gauna anoniminius skundus, o kartais patys piliečiai ateina ir praneša apie daromą nusikaltimą. Tuo tarpu, labai retai ikiteisminis tyrimas dėl neteisėtos narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvartos pradedamas esant nukentėjusiojo ar kito asmens skundai. Tai paaiškinama tuo, kad, privačių asmenų informacija apie neteisėtą narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvartą dažnai būna paviršutiniška ir neišsami: nenurodomas įvykio laikas ir tiksli vieta, kokios ir kiek narkotinių ar psichotropinių medžiagų buvo išplatinta, kaip jos buvo supakuotos. Dažnai piliečiai negali apibūdinti įtariamojo požymių, nurodyti jo automobilio modelio, spalvos bei numerio ir kitų narkotinių ar psichotropinių medžiagų prekeivį apibūdinančių požymių. Dažniausiai pareiškėjai nurodo tokią informaciją: „pas jį namuose labai dažnai lankosi įvairūs vaikinai, kurie kažką rūko ir uosto<...>“, „mano vaikas vartoja kažkokius narkotikus, kuriuos perka iš savo pažįstamų<...>“ ir pan. Iš tokių pranešimų tyrėjas negali susidaryti tikslaus įvykio vaizdo, todėl visada pareiškėjo pateiktą informaciją būtina tikslinti arba patikrinti.

Praktikoje susiklostė tokia situacija, kada tik patikrinęs pareiškėjo žodinę informaciją policijos pareigūnas rašo tarnybinį pranešimą, kuriame išdėsto pasitvirtino ar ne pareiškėjo (anonimo) nurodyti duomenis apie padarytą ar daromą nusikalstamą veiką ir tik pasitvirtinus gautai informacijai apie nusikalstamą veiką pradedamas ikiteisminis tyrimas.

2.1. Nusikaltimo tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, organizavimas ir planavimas

---

Asmenų užsiimančių narkotikų platinimu, ikiteisminis tyrimas organizuojamas siekiant šių tikslų: a) koordinuoti tyrime dalyvaujančių pareigūnų veiksmus; b) sudaryti tyrimui palankias sąlygas; surasti, surinkti bei išanalizuoti tyrimui svarbią informaciją; c) išspręsti iškylančius taktinius uždavinius bei praktiškai pritaikyti tyrimo metodus.

Pirminiame tyrimo etape „sekant karštais pėdsakais“ dažniausiai surenkama daugiausiai įrodomąją vertę turinčios informacijos, todėl šiam etapui baudžiamojo proceso įstatymo leidėjas turėtų skirti daugiau dėmesio.

Ikiteisminis tyrimas, kaip ir bet kuri kita veikla, yra organizacinio pobūdžio. Tai įtvirtinta LR BPK normose, griežtai reglamentuojančiose teisinius nusikalstamos veikos įrodinėjimo pagrindus, tyrimo veiksmų atlikimo tvarka, terminai, kontrolė ir pan.⁵⁸ Veiklos organizavimu

---

⁵⁸ **Kuklianskis S.** Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. -Vilnius, 1995, p.12.

siekama racionaliai sutelkti turimas pajėgas, kad būtų įgyvendinti ikiteisminio tyrimo uždaviniai. Pagrindinės ikiteisminio tyrimo organizavimo proceso figūros yra dvi:

1. **Prokuroras.** Prokuroras vadovauja ikiteisminį tyrimą atliekančiam pareigūnui (tyrėjui) arba pats atlieka ikiteisminį tyrimą ir organizuoja tyrimo veiksmų atlikimą.

2. **Ikiteisminio tyrimo tyrėjas.** Tai ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnas atliekantis ikiteisminį tyrimą.

Pradėjus ikiteisminį tyrimą tyrėjas privalo suplanuoti pačios nusikalstamos veikos tyrimą. Nusikaltimo tyrimo planavimas – tai sudėtingas procesas, kurio metu nustatomi sėkmingi galutinio tikslo pasiekimo būdai, priemonės pajėgos ir terminai⁵⁹. Nusikaltimų tyrimo planavimo pagrindą sudaro kriminalistinė versija - tai faktiniais duomenimis pagrįsta tarytojo prielaida apie tiriamą įvykį bei jo aplinkybes: įvykio priežastį, kaltus asmenis, nusikaltimo motyvus ir t.t.⁶⁰ Pasak A.Barkausko kriminalistinė versija, tai faktiniais duomenimis pagrįstas nusikaltimo arba atskirų jo aplinkybių prielaidos, kuriomis remiantis aiškinama bylai reikšmingų faktinių duomenų kilmė bei jų tarpusavio ryšiai ir nustatoma tiesa byloje⁶¹. Versijų ir nusikalstamos veikos tyrimo plano santykį galima apibūdinti taip: versijų pagrindą sudaro klausimai, kuriuos reikia iširti (atsakyti), o nusikalstamos veikos tyrimo plano pagrindą sudaro versijos, kurias reikia patikrinti.

Tokia kriminalistinės informacijos stoka nulemia tiriamo nusikaltimo tipinių, atskirų bei detaliųjų kriminalistinių versijų kėlimą. Kriminalistikoje tipinės versijos suprantamos kaip kriminalistikos mokslo bei nusikaltimų tyrimo praktikos apibendrintos, dažniausiai pasitaikančios tiriant atskiros rūšies nusikaltimus prielaidos, kurios esant minimaliems faktiniams duomenims apie tiriamą įvykį, aiškina galimas įvykio ar atskirų jo aplinkybių priežastis bei mechanizmus. Tipinės kriminalistinės versijos keliamos atsižvelgiant į konkrečių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo tyrėjų mastymo stereotipus, pagrįstus profesinėmis žiniomis ir tokių nusikaltimų tyrimo patirtimi. Atskirosios ir detaliosios kriminalistinės versijos, apibūdinančios nusikaltimo sudėties požymius arba šių nusikaltimų kriminalistinės charakteristikos elementus, keliamos ir tikrinamos išanalizavus pirminę informaciją apie padarytą nusikaltimą, susijusį su nelegalia narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvarta⁶².

⁵⁹ **Burda R.** Kriminalistikos taktika. -Vilnius, 2001, p. 60.

⁶⁰ **Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P.** Kriminalistika. -Vilnius, 1985, p. 186.

⁶¹ **Barkauskas A.** Kriminalistinės versijos. -Vilnius, 2000, p. 6-7.

⁶² **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės // Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). LTU. –Vilnius, 2004, p. 103.

2.2. Tipinės ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, situacijos ir versijos

---

Kriminalistinę nusikaltimų tyrimo situaciją sudaro dinaminių ir dėsningų, objektyvių ir subjektyvių nusikaltimo tyrimo sąlygų ir aplinkybių sistema. Objektyvių sąlygų atsiradimui įtaką daro įrodomosios informacijos buvimas ir orientacinių informacijos šaltinių patikimumas, ikiteisminio tyrimo tyrėjų turimos priemonės ir laikas, jų naudojimo galimybės. Subjektyvaus pobūdžio sąlygos priklauso nuo kitų veiksnių: baudžiamojo proceso dalyvių (liudytojų, įtariamųjų, nukentėjusiųjų) ir tyrėjų psichologinės būklės, pastarojų kvalifikacijos, praktinių įgūdžių ir kt.

Apibendrinti Kauno apskrities baudžiamųjų bylų analizės rezultatai parodė, kad tiek pirminiame, tiek tolesniame nusikaltimų, susijusių su narkotinių arba psichotropinių medžiagų platinimu, susiklosto **sudėtingos ikiteisminio tyrimo situacijos**, apibūdinamos skirtingu faktinių duomenų apie tiriamą nusikalstamą veiką kiekiu. Visų pirma, tai nulemia šių nusikaltimų savotiškumas, kuris kriminalistiniu požiūriu pasižymi nusikaltimų darymo ir slėpimo būdų įvairove, asmenų konfliktinėmis charakteristikomis, antra – nesuinteresuotumas bendradarbiauti su nusikaltimų tyrėjais (tai būdinga įtariamiesiems). Tiriant nusikaltimus, susijusius su neteisėtu narkotikų platinimu, dažniausiai ikiteisminis tyrimas pradedamas:

1. gavus pirminę operatyvinę informaciją apie neteisėtą narkotikų platinimą, kai žinomi nusikaltimus darantys ar padarę asmenys, tačiau juos dar reikia sulaikyti su įkalčiais;
2. policijos pareigūnų nusikaltimo vietoje sulaikyti ir pristatyti asmenys, susiję su neteisėtu narkotikų platinimu⁶³.

Susipažinus su baudžiamųjų bylų medžiaga nustatyta, jog visais atvejais Kauno apskrityje ikiteisminio tyrimo įstaigose ikiteisminiai tyrimai buvo pradedami tik pagal teisėsaugos institucijų pareigūnų tarnybinius pranešimus. Tokia situacija yra sąlygojama objektyvių aplinkybių: teisėsaugos institucijų pareigūnai turi platų spektrą priemonių informacijai ir rinkti, tikrinti, analizuoti ir vertinti. Pavyzdžiui, policijos pareigūnai informaciją apie nelegalią narkotikų apyvartą gali gauti: tikrindamas anoniminių pranešimą, operatyvinio tyrimo ar baudžiamosios bylos tyrimo metu, patruliuodamas gatvėje ir atsitiktinai pastebėjęs narkotikų laikymo ar platinimo faktą. Tuo tarpu privatūs asmenys neturi teisės atlikti operatyvinio ir ikiteisminio tyrimo ar atlikti įtartino asmens patikrinimo, todėl jų disponuojama informacija paprastai būna paviršutiniška, netiksli, iškraipyta ir sąlygojama konkretaus asmens gyvenimiškos patirties, išsilavinimo, įsitikinimų bei kitų subjektyvių veiksnių.

---

⁶³ Белкин С.Р. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования. -Москва, 1997, с. 285-289.

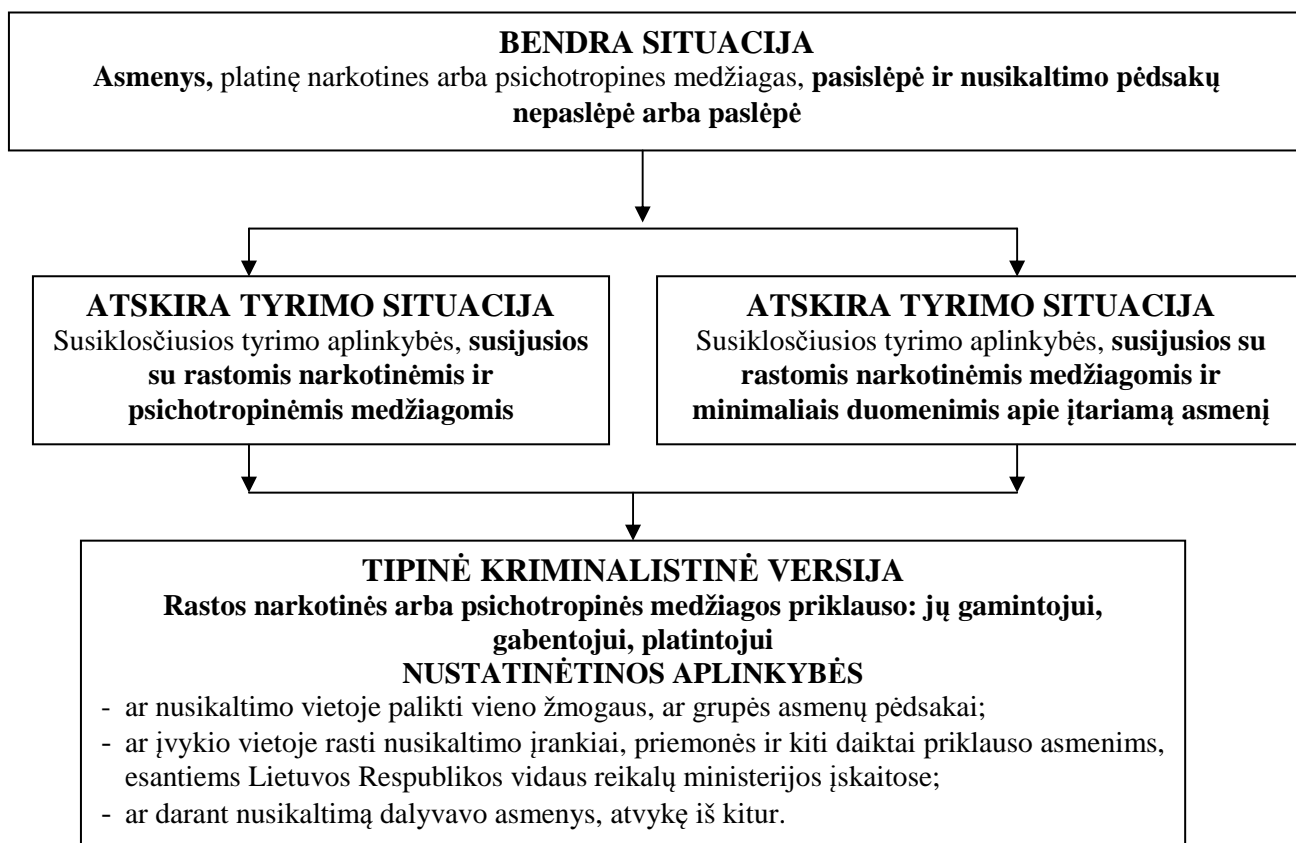
Susiklosčiusios šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo situacijos nusikaltimų tyrėją įpareigoja įvertinti asmens padarytą nusikalstamą veiką pagal LR BK 259, 260, 261, 264, 265, 266, 268 straipsniuose numatytus reikalavimus ir ją kvalifikavus, nustatyti šių veikų įrodinėtinas aplinkybes. Šių nusikaltimų sudėties elementai ir juos nulemiančios įrodinėtinos aplinkybės nustatomos, fiksuojamos, išsaugojamos ir vertinamos atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus ir procesinės prievartos priemones, numatytas LR BPK. LR BPK numatyta ikiteisminio tyrimo veiksmų ir procesinės prievartos priemonių sistema iš esmės apima visus nusikalstamų veikų įrodomosios informacijos šaltinius.

Ikiteisminio tyrimo veiksmų eiliškumas ir kriminalistinės rekomendacijų ypatumai priklauso nuo konkrečių tiriamo įvykio aplinkybių, laiko, tyrėjo kompetencijos ir praktinių įgūdžių. Pirmiausia atliekami tokie neatidėliotini ikiteisminio tyrimo ir procesinės prievartos veiksmai, kuriuos delsiant atlikti galima prarasti nusikalstamos veikos pėdsakus ir kitą kriminalistinę informaciją, turinčią įrodomąją vertę.

Kriminalistinių nusikaltimų, susijusių su narkotikų platinimu, versijų gali būti daug. Šių nusikaltimų kriminalistinės versijos klasifikuojamos įvairiai.

Apibendrintų baudžiamųjų bylų analizė leidžia pateikti tokią šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo situacijų ir keliamų versijų schemą (žr. 1 schemą).

1 schema. Nusikaltimų, susijusių su narkotikų platinimu, ikiteisminio tyrimo bendrosios, atskirosios situacijos ir kriminalistinės tipinės versijos

Atskirųjų ir detaliųjų šių nusikaltimų versijų pobūdis ir turinys visada priklauso nuo susiklostančios ikiteisminio tyrimo situacijos. Jos tiesiogiai susijusios su pagrindiniais šių nusikaltimų kriminalistinės charakteristikos elementais – **narkotinėmis arba psichotropinėmis medžiagomis**.

Asmenų, užsiimančių narkotikų platinimu, nusikalstama veikla neapsiriboja vienu konkrečiu epizodu (veiksmu), todėl nusikaltimų tyrėjas turi kelti visas įmanomas atskiras versijas, susijusias su visais neteisėtais veiksmais: nuo narkotinių arba psichotropinių medžiagų įsigijimo šaltinio iki jų realizavimo. Tokiais atvejais ikiteisminio tyrimo pareigūnas, iškėlęs atskiras nusikaltimo, susijusio su narkotinėmis medžiagomis, versijas ir jas tikrindamas, turi lyginti įvykio faktus, kurie nulemia nusikaltimo darymo ir slėpimo (maskavimo) būdus.

Neatidėliotini ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, veiksmai

---

Kriminalistiniu ir įrodinėjimo proceso požiūriu nusikalstamų veikų, susijusių neteisėtu narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimu, ikiteisminio tyrimo eigai didelę reikšmę turi pirminiame ikiteisminio tyrimo pradžios etape nustatytų faktų patikrinimas, išsamus ir procesinis įtvirtinimas:

1. aptiktų medžiagų išorės požymių ir kiekio charakteristikos;
2. nusikalstamos veikos aplinkybių (narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimo laikas, vieta, gaminimas, gabenimas ir kt.) detalus apibūdinimas;
3. aptiktų medžiagų priklausymas narkotinėms ar psichotropinėms medžiagoms.

Tokio pobūdžio nusikaltimą tiriančio pareigūno tikslas išsamiai ir nešališkai ištirti įvykį, nustatyti ar konkreti veika yra nusikalstama, o jei taip, tai kas dėl to kaltas, pagrįsti asmens kaltę arba atvirkščiai – įrodyti, kad tyrimo pradžioje nusikalstamais laikytuose veiksmuose ir tikrųjų nėra nusikalstamos veikos sudėties.

Šiuo metu vienas iš populiariausių neteisėtos narkotinių bei psichotropinių medžiagų prekybos faktų išaiškinimo būdų - **nusikalstamos veikos imitacijos modelis** (toliau - NVIM). Tai sankcionuoti veiksmai, formaliai turintys nusikaltimo ar kitokio teisės pažeidimo požymių, atliekami siekiant apginti nuo nusikalstamo kėsinimosi įstatymų saugomas asmens teises ir laisves, nuosavybę, visuomenės ir valstybės saugumą⁶⁴. Taikant NVIM sudaromos palankesnės sąlygos atskleisti ir ištirti sunkius ar sudėtingus nusikaltimus, kuriuos taikant kitokias tyrimo formas sunku, o kartais ir neįmanoma išaiškinti.

---

⁶⁴ Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr.65-2633.

Iki LR BPK įsigaliojimo NVIM taikymas atskleidžiant neteisėtą narkotinių bei psichotropinių medžiagų prekybą bei kitus nusikaltimus buvo tik viena iš operatyvinės veiklos formų, numatytų Lietuvos respublikos operatyvinės veiklos įstatyme. Pabrėžtina, jog dar 2000 m. LR Konstitucinis Teismas nagrinėdamas ar tam tikros operatyvinės veiklos įstatymo nuostatos dėl nusikalstamą veiką imituojantis elgesio modelis pabrėžė, jog modelis (taip teismas sutrumpino NVIEM pavadinimą – aut. past.) yra taikomas ir kitų pasaulio valstybių įstatymuose, tačiau paprastai baudžiamuosiuose procesiniuose kaip slaptųjų tyrėjų/agentų panaudojimas tiriant ir išaiškinant tam tikrų kategorijų nusikaltimus. LR Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog remiantis Europos Žmogaus teisių teismo praktika NVIEM taikymas nusikaltimų susijusių su narkotikais tyrime, o taip pat tiriant ir kitus nusikaltimus yra pateisinamas, jei laikomasi tam tikrų reikalavimų:

1. suvaržymai, apribojimai turi būti numatyti įstatyme ir kai jie būtini demokratinės visuomenės interesams apsaugoti.

2. įstatymas turi nustatyti detalias garantijas ir apsaugą nuo galimo piktnaudžiavimo. Vidaus teisė turi būti preciziškai aiški ir suteikianti individams aiškų supratimą, kokioms aplinkybėms ir sąlygoms esant pareigūnai gali taikyti slaptas priemones⁶⁵.

Įsigaliojus LR BPK NVIM taikymas tiriant nusikaltimus tapo įmanomas ne tik vadovaujantis Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymu, tačiau ir LR BPK normomis, o būtent LR BPK 159 str. numato leidimą atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, to paties įstatymo 158 str. numatytas savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų, o LR BK 32 str. įtvirtintas *teisės saugos institucijos užduoties vykdymas*. LR BPK normose numatytas NVIM taikymas - tai procesinė prievartos priemonė, kurią taikant ikiteisminio tyrimo metu gaunami reikšmingi duomenys, padedantys išaiškinti nusikaltimus darančius asmenis⁶⁶. Jeigu vieną ir tą patį veiksma reglamentuoja du įstatymai kyla pagrįstas klausimas, kaip atriboti ir kada turi būti taikomas NVIM vadovautis operatyvinės veiklos, o kada baudžiamojo proceso įstatymu.

Kriminalistiniu požiūriu, NVIM taikymas atitinka slaptos taktinės operacijos požymius. Tai suderinti ir pagal tikslinę paskirtį tarpusavyje susijusių ikiteisminio tyrimo, operatyvinės paieškos ir kitų veiksmų sistema, parengta atsižvelgiant į susidariusią ikitardyminę situaciją, planingai realizuojant tyrėjo, arba jų drauge, sprendžiant tam tikrus uždavinius atskleidžiant, tiriant ir įspėjant nusikaltimus⁶⁷. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų įsigijimas taikant NVIM tai visada iš anksto planuojama taktinė operacija: iki operacijos pradžios numatomi visi įvyksiantys galimi

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio, 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2000. Nr. 39-1105.

⁶⁶ **Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M.** ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. - Vilnius, 2003, p. 402.

⁶⁷ **Burda R.** Kriminalistikos taktika. -Vilnius, 2001, p. 37.

veiksmai: sulaikymas, įvykio vietos, automobilio apžiūra, daiktų išėmimas ir kt., numatomi tokių veiksmų atlikimo ypatumai, operacijos atlikimui būtinos priemonės (transportas, stebėjimo, ryšio priemonės) bei atliekami kiti organizaciniai klausimai. Sprendžiant klausimą pagal kokį teisės aktą turėtų vadovautis teisėsaugos institucijų pareigūnai taikydami NVIM, būtina nustatyti koks yra NVIM taikymo teisinis pagrindas. NVIM taikymo faktinis pagrindas, tai pirminė patikrinta informacija apie asmens nusikalstamą veiką⁶⁸. Taigi pareigūnai norėdami taikyti NVIM turi gauti **patikrintą** informaciją apie tai, jog tam tikras asmuo ar asmenų grupė prekiauja narkotinėmis arba psichotropinėmis medžiagomis, ir tik po to spręsti klausimą dėl NVIM taikymo siekiant išaiškinti šį nusikaltimą, surinkti nusikalstamos veikos įkalčius ir pan. Magistrantas šio darbo 2.1 dalyje minėjo, jog pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą nusikalstamos veikos požymių išskėlimas aikštėn. Tokiu būdu, ikiteisminio tyrimo institucijoms gavus patikrintą informaciją apie tai, jog prekiaujama narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, dėl šio fakto nedelsiant turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas. Peršasi logiška išvada, jog pradėjus ikiteisminį tyrimą neteisėta narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvarta turi būti tiriama laikantis LR BPK normų, todėl magistranto nuomone NVIM veiksmai turėtų būti atliekami laikantis LR BPK 159 str. įtvirtintų reikalavimų. Kai kurie magistranto kalbinti policijos pareigūnai nesutiko su šia nuostata motyvuodami tuo, kad kartais pirminio patikrinimo metu neįmanoma surinkti (užfiksuoti) pakankamai informacijos apie asmens nusikalstamą veiką, todėl negalima pradėti ikiteisminio tyrimo. Tuo tarpu pritaikius NVIM pagal operatyvinės veiklos įstatymo nuostatas surenkama visa reikiama nusikalstamą veiką įrodanti medžiaga ir po to pradedamas ikiteisminis tyrimas. Magistranto nuomone, toks NVIM taikymas remiantis nepatikrinta ar neišsamiai patikrinta (nepagrįsta) informacija gali šiurkščiai pažeisti žmogaus teises. LR BPK 159 str. numatyta, jog NVIM taikymas galimas tik tuomet, kai asmeniui siūloma padaryti nusikaltimą arba dalyvauti jį darant. Kitaip tariant, asmeniui turi būti siūloma įsigyti, parduoti ar kitaip platinti narkotines arba psichotropines medžiagas, arba dalyvauti tokių medžiagų apyvartą užtikrinančioje veikloje (saugoti, fasuoti, gabenti ir pan.). Jeigu pirminės informacija nėra tokia pagrįsta ir nėra patikrintos informacijos, jog asmeniui siūloma užsiimti nusikalstama veika ar joje dalyvauti, tai kyla natūralus klausimas, ar NVIM taikymas nevirs įstatymo draudžiama provokacija. Europos Žmogaus teisių teismas pripažino, kad buvo pažeista Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. 1 d., nes slaptieji tyrėjai/agentai pradėjo operatyvinę veiklą prieš pareiškėją, kuris jiems iki tol apskritai nebuvo žinomas. Valstybės ir jos institucijų pareiga yra užkirsti kelią nusikaltimams. NVIM gali būti tik viena iš priemonių, kai reikia išaiškinti asmens rengiamą ar jau pradėtą daryti nusikaltimą.

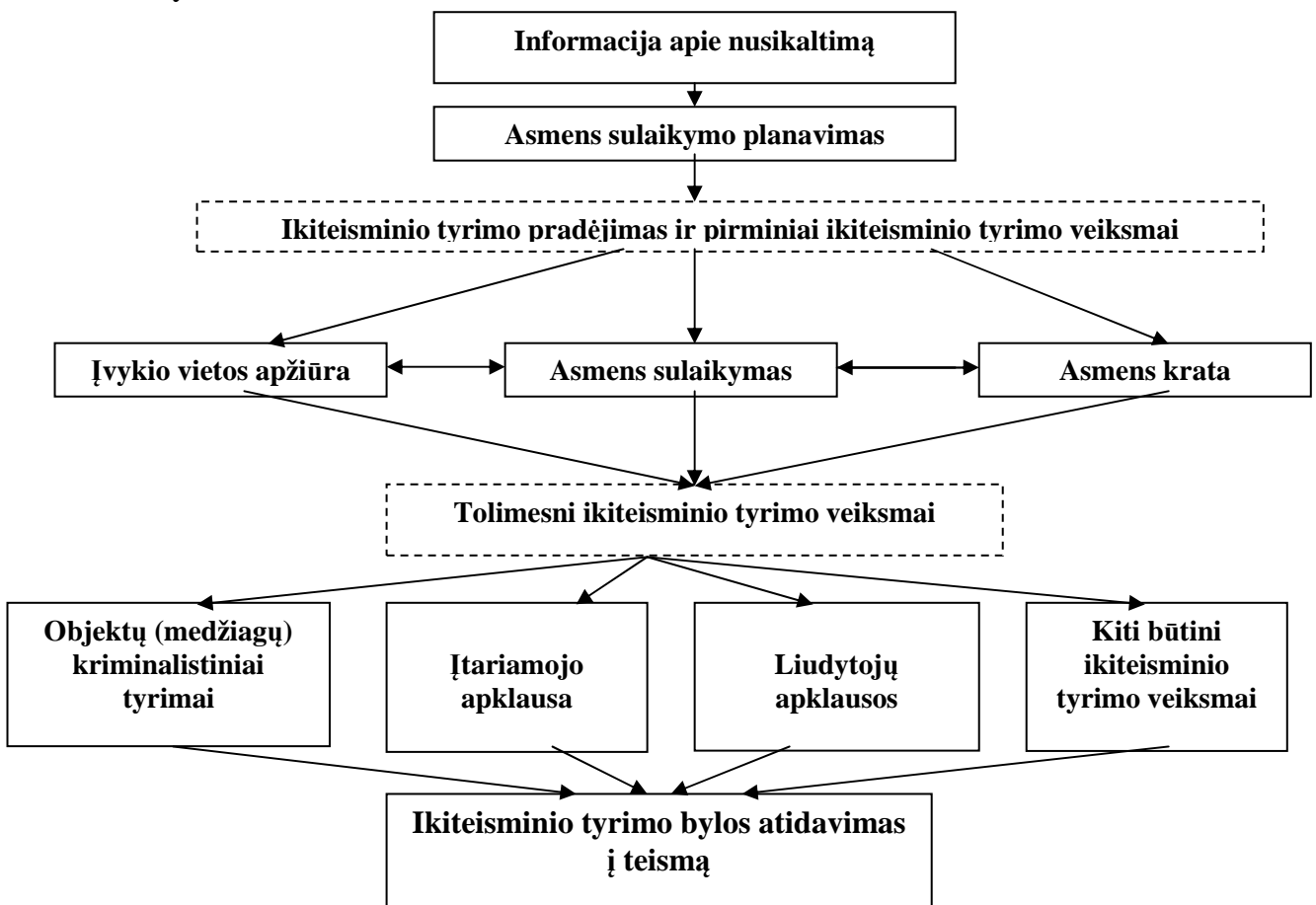
⁶⁸ **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su neteisėta narkotinių medžiagų apyvarta, pradinio tyrimo etapo problematika // Jurisprudencija: mokslo darbai. -Vilnius, 2001. Nr.22 (14), p. 155.

Valstybės valdžios institucijos negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris leistų valstybės specialiosioms tarnyboms kurstyti, provokuoti asmenį padaryti nusikaltimą, kad vėliau dėl to atsirastų pagrindas pastarąjį asmenį nubausti⁶⁹.

Vadinasi, betarpiškai realizavus NVIM turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas ir su juo susijusiomis teisinėmis pasekmėmis: vienas iš jų - procesinės prievartos taikymas.

Išanalizavus nusikaltimų, susijusių su narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimu, ikiteisminio tyrimo pradėjimo ypatumus ir pirminių tyrimo veiksmų eiliškumą autorius sudarė tokio ikiteisminio tyrimo veiksmų modelį pateiktą 2-oje schemoje.

2 schema. Pavyzdinis nusikaltimo, susijusio su narkotikų platinimu, ikiteisminio tyrimo veiksmų modelis

Įtariamojo sulaikymas tai atsakingiausias nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis bei psichotropinėmis medžiagomis, tyrėjo darbas ir efektyviausias įrodymų rinkimo būdas. Šių nusikaltimų tyrimo specifika pasireiškia tuo, kad įtariamasis sulaikomas ne tik tam, kad būtų galima atlikti tolimesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus su sulaikytuoju, bet ir tam, kad sulaikius asmenį

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio, 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2000, Nr. 39-1105.

pas jį galima būtų aptikti bei išimti nusikaltimo dalyką: narkotines ar psichotropines medžiagas. Narkotikų bylose būtent sulaikius asmenį, dažniausiai gaunama įrodomoji informacija, patvirtinanti asmens dalyvavimą neteisėtoje tokių medžiagų apyvartoje. Sulaikius asmenį su įkalčiais, paprastai įrodinėjimo procesas būna nesunkus, labai greitas bei efektingas ir priešingai - labai sunku įrodinėti asmens kaltę dėl neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, jei nusikaltimo dalykas nebūna aptinkamas pas sulaikytąjį (rūbuose, rankinėje, automobilyje ir pan.). Pasak mokslininkų⁷⁰, narkotikų bylose būtent sulaikius asmenį, dažniausiai gaunama įrodomoji informacija, patvirtinanti asmens dalyvavimą neteisėtoje tokių medžiagų apyvartoje.

Remiantis šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo praktika, ikiteisminio tyrimo veiksmų, susijusių su įtariamojo sulaikymu, atlikimo schema yra tokia:

1) **Įtariamojo sulaikymas** – 2) **įtariamojo asmens krata** bei **krata gyvenamojoje vietoje ar darbovietėje** – 3) **įvykio vietos apžiūra** (tai įtariamojo sulaikymo vieta, automobilis, narkotinių medžiagų gamybos vieta ir kt.) Tai atvejais, kai sulaikymo metu įtariamasis išmeta (atsikrato) nusikaltimo įkalčius įvykio vietos apžiūra turi būti atliekama pirmiau įtariamojo asmens kratos, kadangi dėl oro sąlygų, trečių asmenų veiksmų ar kitų aplinkybių nusikaltimo įkalčiai ir pėdsakai gali būti pažeisti ar sunaikinti. - 4) **užduoties specialistui paskyrimas** – 5) **įtariamojo apklausa**.

LR BPK komentare laikinasis sulaikymas apibrėžiamas kaip procesinė prievartos priemonė, kuria įstatyme numatytais pagrindais 48 valandų laikui gali būti apribojama laisvė asmeniui, įtariamam nusikalstamos veikos padarymu⁷¹. Tačiau, autoriaus nuomone, šis asmens laikinojo sulaikymo apibrėžimas neatspindi tikrojo laikinojo sulaikymo esmės bei paskirties, todėl labiau tiktų kriminalistikos mokslininkų pateikiama asmens laikinojo sulaikymo samprata. Pavyzdžiui, R. Burdos teigimu laikinasis sulaikymas – tai procesinis ikiteisminio tyrimo veiksmas, kuriuo apribojama asmens, įtariamojo padarius nusikaltimą, laisvė, galimybė judėti ir veikti bei gaunami faktiniai duomenys apie asmens prisidėjimą prie nusikaltimo⁷².

LR BPK išskiria du asmens laikinojo sulaikymo momentus:

1. užklyptas nusikalstamos veikos padarymo vietoje (pavyzdžiui, narkotinės ar psichotropinės medžiagos platinimo vietoje) ar jos prieigose.

2. praėjus tam tikram laikui po nusikalstamos veikos padarymo.

Asmens, įtariamo neteisėtu narkotinių ar psichotropinių medžiagų gaminimu, laikymu, gabenimu, pardavimu arba kitokiu platinimu, sulaikymo kriminalistinės taktinės aplinkybės skiriasi

⁷⁰ **Stevens D.J.** Arrest-conviction barriers of narcotic law enforcement officers // The Police journal. 1998. Nr. 3, p. 41-45.

⁷¹ **Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M.** ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. - Vilnius, Teisinės informacijos centras. 2003, p. 352.

⁷² **Burda R.** Taktiniai ir kriminalistiniai asmens sulaikymo aspektai (1) // Jurisprudencija: mokslo darbai. -Vilnius, 2002. T. 23(15), p. 203.

nuo sulaikymo, tiriant kitų rūšių nusikaltimų ikiteisminius tyrimus. O tuo pačiu skiriasi ir faktiniai asmens sulaikymo pagrindai. Nusikaltimų susijusių su narkotikų platinimu galima išskirti tokius laikino sulaikymo faktinius pagrindus⁷³:

1) tiesioginis asmens užklupimas darant nusikaltimą susijusį su narkotinėmis medžiagomis. Pavyzdžiui, asmuo gatvėje, kieme, automobilyje pastebimas perduodant kitam asmeniui polietileninį maišelį su baltos spalvos milteliais, augalinės kilmės medžiaga, tabletėmis ir pan. Policijos pareigūnas įvykio vietoje pastebėjęs maišelio su įtartinais objektais perdavimo faktą nėra tikras, jog ten yra narkotikai (tai gali nustatyti tik specialistas, ekspertas atlikus būtinus tyrimus), tačiau pareigūnui, susipažinusiam su tokių nusikaltimų specifika, narkotikų prekybos situacijomis, narkotinių medžiagų aprašymais, gali kilti pagrįstas įtarimas, jog perduotame maišelyje yra būtent narkotinės ar psichotropinės medžiagos.

2) narkotinių medžiagų ir kitų nusikaltimo įrankių, priemonių ir pėdsakų, priskirtinų įtariamajam radimas.

3) taikant NVIM nusikaltimui, susijusiam su neteisėta narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvarta, atskleisti dar ne pradėjus ikiteisminio tyrimo. Operatyvinės veiklos įstatyme numatyta, jog asmens sulaikymas vykdomas realizuojant NVIM. Minėto įstatymo 3 str. 22 d. įtvirtintas asmens sulaikymas siekiant nustatyti nusikaltimą darančius ar padariusius asmenis ir (ar) surinkti įrodymus, kai turint informacijos apie kėsiniimąsi padaryti nusikaltimą ar daromą nusikaltimą yra sudaromos sąlygos, kad kėsinimasis padaryti nusikaltimą ar daromas nusikaltimas vyktų numatytoje vietoje ir reikiamu laiku. Tačiau būtina pažymėti, jog po NVIM realizavimo sulaikius asmenį nedelsiant turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas, kadangi laikinojo sulaikymo tvarką ir pagrindus reglamentuoja tik LR BPK normos.

Asmens sulaikymu dažniausiai tikimasi nustatyti (užfiksuoti) neteisėtą narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimo faktą, todėl toks sulaikymas kelia tam tikrų sunkumų, kadangi sulaikomas asmuo, pajutęs pavojų, dažniausiai stengiasi atsikratyti (sunaikinti) medžiagas, kurios patvirtintų jo nusikalstamą veiką. Todėl turint informacijos apie asmenį neteisėtai disponuojantį tokiomis medžiagomis, asmens sulaikymo operacija planuojama iš anksto. Planuojant sulaikymo operaciją būtina:

a) surinkti informaciją apie sulaikomą asmenį. Asmens anketiniai duomenys (vardas, pavardė, gimimo metai, darbovietė, gyvenamosios vietos adresas ir kt.), ar anksčiau buvo teistas ar

---

⁷³Latauskienė E. Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės // Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). LTU. –Vilnius, 2004, p.125.

baustas administracine tvarka, fotografija, ūgis, kūno sudėjimas ir pan., kokie asmens elgesio ypatumai (agresyvus). Kokia naudojasi transporto priemone (modelis, spalva, valstybinis numeris).

b) informaciją apie narkotines ar psichotropines medžiagas. Kokiomis medžiagomis asmuo gali disponuoti, koks jų kiekis, kaip jos atrodo (spalva, tabletės, milteliai), kaip įpakuotos (polietileninis maišelis, popierinis lankstinukas, švirškštas), kur asmuo laiko tas medžiagas (su savimi, automobilyje, namuose). Žinant medžiagų rūšį, kiekį, buvimo vietą galima iš anksto planuoti tolimesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus, pavyzdžiui įvykio vietos apžiūra, krata patalpose, kur gali būti laikomi narkotikai, spec. cheminių medžiagų panaudojimas ir pan.

c) parinkti sulaikymo vietą ir laiką. Sulaikomi su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis asmenys dažnai stengiasi pabėgti, o jei tai padaryti nepavyksta išmesti ar sunaikinti turimas draudžiamas medžiagas. Todėl esant galimybei svarbu parinkti tokį sulaikymo laiką bei vietą, kur reikiamu metu būtų mažai žmonių (negali pasislėpti minioje), nebūtų galimybės pabėgti ar sunaikinti įrodymų. Pavyzdžiui, netinkama sulaikymo vieta ant tiltų, viadukų ir pan., kadangi asmuo lengvai gali išmesti į vandenį narkotikus, kurie vandenyje ištirps. Parinkus sulaikymo vietą išanalizuoti tipografinius duomenis, jei sulaikymo vieta uždara patalpa, susipažinti su patalpų išdėstymo ypatumais (kiek išėjimų, koks aukštas, langų skaičius ir pan.)

d) sudaryti sulaikymo planą. Surinkus pirminę informaciją apie asmenį, numatomą sulaikymo vietą būtina sudaryti detalų sulaikymo planą, kuriame turi būti pažymėta: operacijos atlikimo vieta ir laikas, operacijai atlikti reikalingų pareigūnų skaičius, jų funkcijos (užduočių paskirstymas instruktažo metu), ryšio priemonės (šaukiniai), maskavimosi priemonės, transporto priemonės, sulaikymui reikalingos spec. priemonės (antrankiai, ašarinės dujos ir pan.), patalpos, kur bus pristatomas sulaikytasis, kokios įrodymų fiksavimo priemonės gali būti panaudotos (fotografavimas, filmavimas), kaip bus įforminami objektų išėmimas (asmens krata, įvykio vietos apžiūra). Turi būti numatyti galimi sulaikomo asmens pasipriešinimo ar bandymo pabėgti atvejai: kas užkirs galimus atsitraukimo kelius, kokios priemonės bus naudojamos bėglio persekiojimui ir t.t.

Sulaikius asmenį nusikalstamos veikos vietoje su įkalčiais, paprastai įrodinėjimo procesas būna labai greitas bei efektyvus. Ir priešingai – būtų labai sunku įrodyti asmens kaltę, jei nusikaltimo dalykas aptinkamas ne pas sulaikytąjį (drabužiuose, rankinėje), o kitoje vietoje, tiesiogiai nesusijusioje su sulaikomu asmeniu. Pvz., *2007 m. rugpjūčio 2d., apie 9 val., Kauno mieste, ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytoje vietoje, iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens, neteisėtai įgijo labai didelį kiekį- 27,625 g., narkotinės medžiagos – heroino, kurią, A. R. vairuojamame automobilyje „Mazda 626“, v. n. (duomenys neskelbtini) neteisėtai*

*atgabeno į Jonavą, kur 11 val. 40 min., Parko g. 3-iojo namo pirmoje laiptinėje, sulaikomas policijos pareigūnų, šią narkotinę medžiagą - heroiną, kurios masė 27,625 g., išmetė ant laiptų*⁷⁴.

Noriu pabrėžti, kad itin retas asmens sulaikymas be kitų ikiteisminio tyrimo veiksmų sulaikytojo atžvilgiu atlikimo. Pavyzdžiui, LR BPK 146 str. numato galimybę sulaikant įtariamąjį atlikti asmens kratą nepriimant tuo klausimu atskiros teismo nutarties. Kriminalistikos mokslo rekomendacijos numato, jog iš karto po asmens sulaikymo turi būti atliekama jo asmens krata ir/ar apžiūra. Abu šiuos ikiteisminio tyrimo veiksmus reglamentuoja LR BPK (atitinkamai) 146 str. ir 143 str. Asmens krata tai procesinė prievartos priemonė, kurią darant priverstinai ištiriama, apieškomas, apieškomas asmuo, siekiant surasti ir paimti nusikalstamos veikos įrankius, nusikalstamu būdu įgytus daiktus bei vertybes, kitus nusikalstamai veikai iširti reikalingus daiktus, dokumentus ar objektus⁷⁵. Pasak E. Latauskienės, asmens kratos esmė – nusikaltimo įrankių, nusikalstamu būdu gautų ir įgytų daiktų arba vertybių, kitų daiktų arba dokumentų, galinčių turėti reikšmės bylai, prievartinio pobūdžio paieška⁷⁶.

Asmens kratos atlikimo ypatumai sietini su kratos atlikimo teisėtumu. Įstatymas leidžia atlikti asmens kratą:

1. jei yra pakankamas pagrindas manyti, kad asmuo prie savęs slepia nusikaltimo įkalčius (narkotines ar psichotropines medžiagas; įrankius ar priemones joms gaminti ir kt.) ir
2. dėl asmens kratos atlikimo yra teismo nutartis. Atlikti asmens kratą neturint teismo nutarties galima tik sulaikant ar suimant asmenį arba esant neatidėliotinam atvejui pagal ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūno ar prokuroro nutarimą. Tačiau tokio nutarimo pagrįstumas ir teisėtumas turi būti patvirtinamas ikiteisminio tyrimo teisėjo ne vėliau kaip per 3 dienas nuo asmens kratos atlikimo.

Pagrindinis sulaikytojo asmens kratos tikslas, narkotinių ar psichotropinių medžiagų neteisėtos apyvartos išaiškinimo bylose, rasti jo drabužiuose, maišelyje, rankinėje ar kituose nešuliuose, pačius narkotikus. Be šio nusikaltimo dalyko dar ieškoma narkotinių bei psichotropinių medžiagų pėdsakų, medžiagų ar daiktų skirtų narkotinių ar psichotropinių medžiagų gamybai, daiktų susijusių su narkotikų platinimu: svarstyklių, narkotinių bei psichotropinių medžiagų fasavimo priemonių, užrašų su narkotikų tiekėjų telefonų numeriais, vardais ir sąskaitomis. Jei iki sulaikymo įtariamojo atžvilgiu buvo realizuotas NVIM pas įtariamąjį ieškoma pažymėtų pinigų.

Vietos, kuriose dažniausiai slepiamos narkotinės medžiagos:

⁷⁴ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-170-493/2008.

⁷⁵ **Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M.** ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. - Vilnius, 2003, p. 364.

⁷⁶ **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės // Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). LTU. –Vilnius, 2004, p.131.

1. drabužiuose padarytose slėptuvėse: rankogaliuose, apmušalo dalyje, galvos apdangaluose.
2. avalynėje: pade, kulnuose, auluose.
3. kūno ertmėse, lytiniuose organuose, kirkšnių srityje, išeinamojoje angoje, pažastyse.
4. asmens daiktuose: cigarečių pakeliuose, aksesuaruose, rankinėse, kosmetikos priemonėse.

Sulaikius asmenį rekomenduoja visais atvejais atlikti nuodugnią asmens kratą. Tačiau iš karto po sulaikymo dažniausiai neįmanoma atlikti nuodugnios sulaikytojo asmens kratos, kadangi aplinkui gali būti kiti įtariamieji ar su įvykiu nesusiję pašaliniai asmenys, nėra tinkamų patalpų kratai atlikti, nepalankios oro sąlygos ir kt. Atliekant asmens kratą pareigūnas privalo naudoti vienkartinės pirštines, siekiant nepalikti savo biologinių ir daktiloskopinių pėdsakų ant paimtų objektų. Be to, pirštines dėvėti būtina asmeninio saugumo sumetimais, iki minimumo sumažinant riziką užsikrėsti AIDS, hepatitu ir kitomis infekcinėmis ligomis. Labai daug narkomanų serga įvairiomis užkrečiamomis ligomis, jų kūno dalyse būna atviros kūno žaizdos, kurios blogai prižiūrimos, todėl kartais kratomojo rūbai būna kruvini. Rekomenduojama, jog kratos metu dalyvautų mažiausiai du ar daugiau pareigūnų, vienas kurių atlieka sulaikytojo asmens kratą, kitas užtikrina pirmojo pareigūno saugumą. Be to kratomajam neigiant narkotinių ar psichotropinių medžiagų radimo faktą vėliau teisme draudžiamų medžiagų radimo faktą galės patvirtinti ne vienas, o keli liudytojai.

Tarp prioritetinių nusikaltimų tyrimo kryptių ypatinga vieta yra skiriama **įvykio vietos apžiūrai**, kadangi atliekant šį procesinį veiksma yra surenkama dauguma įkalčių. Tai pirminis ir neatidėliotinas ikiteisminio tyrimo veiksmas, kurio metu gauta informacija dažniausiai leidžia pasirinkti teisingas nusikaltimo tyrimo kryptis, būdus, metodus bei priemones.⁷⁷ Kriminalistikos doktrinoje galima rasti įvairių įvykio vietos apžiūros apibrėžimų. Pavyzdžiui, vieni autoriai teigia, kad įvykio vietos apžiūra – tai tardymo veiksmas, kurio metu betarpiškai akivaizdžiai ištiriama ir užfiksuojama įvykio vieta, jos aplinka, surandami, įtvirtinami ir paimami nusikaltimui ištirti reikalingi objektai⁷⁸. Kiti autoriai mano, jog tai neatidėliotinas tardymo (ikiteisminio tyrimo – autoriaus pastaba) veiksmas, nukreiptas į įvykio vietą ir kitus faktinius duomenis, kurie kartu su kitais įrodymais leidžia padaryti išvadą apie įvykio mechanizmą ir kitas tiriamo įvykio aplinkybes, fiksavimą ir ištyrimą⁷⁹. Prof. H.Malevski pateikia originaliausią įvykio vietos apžiūrą apibrėžimą,

⁷⁷ Malevski H. Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos modelis // Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). -Vilnius. 1997, p. 4.

⁷⁸ Курапка Е., Malevski H., Palskys E. ir Kuklianskis S. Kriminalistikos technikos pagrindai. -Vilnius. Eugrimas. 1998, p. 269.

⁷⁹ Белкин Р.С. Криминалистика. -Москва. 1986, с. 216.

tai procesinis veiksmas, kurio metu organoleptiniais ir techniniais būdais ištiriama, suvokiama, užfiksuojama įvykio, turinčio nusikaltimo požymių, vieta, jos situacija, surandami, įtvirtinami, preliminariai ištiriami ir paimami nusikaltimui ištirti reikalingi objektai bei jų lokalinės struktūros⁸⁰.

Įvykio vietos apžiūros pažintinės galimybės itin reikšmingos nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, kadangi leidžia nustatyti naujus faktinius duomenis apie nusikalstamos veikos sudėties požymius, apibudinti asmenų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis medžiagomis, veiksmus⁸¹. Įvykio vietos apžiūros reikšmė ir būtinumas nekelia abejonių net ir tuo atveju, jei apžiūros metu nerandama jokių nusikalstamos veikos pėdsakų, kadangi tai leidžia kelti pagrįstas versijas apie įtariamojo ar liudytojų parodymų teisingumą, apie laiko tarpą praėjusį nuo nusikaltimo padarymo ir nusikaltimo iškėlimo aikštėn ir pan.

Situacijos, kada bylose, dėl narkotikų platinimo, turi būti atliekama įvykio vietos apžiūra:

- 1) kai aptinkami prietaisai, įrankiai ar priemonės skirtos narkotinių medžiagų gamybai;
- 2) kai aptinkamos narkotinės ar psichotropinės medžiagos bei jų pirmos kategorijos pirmtakai (prekursoriai);
- 3) kai aptinkami narkotinių ar psichotropinių medžiagų pėdsakai, priemonės skirtos tokių medžiagų fasavimui.

Narkotinių bei psichotropinių medžiagų gamybos laboratorijų apžiūra. Visų pirma surenkama informacija apie numatomą apžiūrėti vietovę (adresas, patalpų išplanavimas, patekimo į vietovę būdai). Numatoma kokios techninės bei cheminės priemonės bus reikalingos apžiūrai atlikti (vaido bei garso fiksavimas, matavimo prietaisai, pėdsakų išryškavimo bei fiksavimo priemonės. Jei apžiūra bus atliekama nepalankiomis oro sąlygomis (tamsus paros metas, sniega, lyja) pasirūpinama priemonėmis, kurios būtinos apžiūros atlikimui: prožektoriai, celofano plėvelė, kuria galima už dengti lauke esančius objektus, kad nebūtų sunaikinti pėdsakai ar patys objektai, kol bus atliekama pati apžiūra. Numatoma, kiek pajėgų reikės kokybiškai įvykio vietos apžiūrai atlikti, esant būtinumui išskviečiami apžiūrai atlikti kompetentingi specialistai. Numatoma, kaip turės būti saugoma (atitverta nuo pašalinių asmenų) vietovė, kol bus atliekama įvykio vietos apžiūra. Pasiruošimo etapas taip pat pratęsiamas atvykus į įvykio vietą, kur tyrėjas ir kiti apžiūros metu dalyvaujantis proceso dalyviai privalo susipažinti su aplinka, įvertinti oro sąlygas, apžiūros apimtį, apsaugos elementus ir tik po to pradėti pačią apžiūrą.

Apžiūrint narkotinių ar psichotropinių medžiagų gaminimo laboratorijas pirmiausia apžiūrinama kiekviena gamybos proceso dalis, protokole nurodant įrangos skaičių, tipą, konstrukcijos

⁸⁰ Malevski H. Įvykio vietos apžiūra. -Vilnius. 1999, c. 14.

⁸¹ Ищенко Е.П., Топорков А.А. Криминалистика. Учебник. -Москва, 2006, с. 662-663.

ypatybes, gamyklinius (serijinius) numerius, apibūdinamos patalpos, kur rasta įranga, patalpų skaičius. Visa gaminimo įranga ir jos buvimo vieta turi būti fiksuojama (vaizdo įrašas, fotografavimas) laikantis kriminalistikos mokslo rekomendacijų. Vėliau pagal įrangos tipą, numerį galima nustatinėti tokios įrangos tiekėją, gamintojus. Apžiūrėjus įrangą atliekama pagamintų narkotinių ar psichotropinių medžiagų, jų pirmtakų apžiūra: kur sudėti, kokioje gamybos stadijoje yra aptiktos medžiagos, jų kiekiai, spalva, forma, ypatingi požymiai (pavyzdžiui logotipai ant tablečių) įpakavimas ir kiti požymiai. Būtinai apžiūrimos ir fiksuojamos sulaikytų narkotinių ar psichotropinių medžiagų gamintojų naudojamos priemonės: veido kaukės, pirštinės, speciali apranga. Vėliau šiuos objektus bus galima iširti laboratorijose tikrinant ar ant jų nėra narkotinių bei psichotropinių medžiagų ir sulaikytųjų asmenų pėdsakų: plaukų, seilių, prakaito. Atlikus DNR tyrimus bus galima įrodinėti, jog šie asmenys susiję su narkotinių bei psichotropinių medžiagų gamyba. Labai svarbu aptikti, apžiūrėti ir užfiksuoti laboratorijose rastus dokumentus, darbuotojų užrašus, kompiuterines laikmenas, kuriuose gali būti užfiksuotos narkotinių ar psichotropinių medžiagų gamybos formulės, gamybai reikalingų medžiagų pavadinimai, kiekiai, tiekėjų telefono numeriai, vardai, pravardės, medžiagų bei įrenginių įsigijimo sąskaitos ir pan. Išanalizavus surinktus duomenis vėliau bus galima nustatyti priemonių bei medžiagų, reikalingų narkotikų gamybai tiekėjus, „prekės“ užsakovus, pagamintos „produkcijos“ bei pinigų judėjimo srautus. Visa ši informacija turės ypač didelės reikšmės keliant versijas, susijusias su asmenų, gaminančių tokias medžiagas, šių medžiagų užsakovų išaiškinimu, jų tarpusavio ryšiais, pareigų pasiskirstymu ir pan. Magistrantas jau minėjo, jog fiksuojant apžiūros rezultatus būtina naudotis vaizdo įrašymo priemonėmis, fotografuoti. Objektai turi būti išmatuojami, o taip pat nurodoma jų radimo vieta, apie tai pažymint įvykio vietos apžiūros protokole. Protokole taip pat turi būti nurodomi apžiūrą atlikę dalyviai, naudotos priemonės bei įrankiai, kaip buvo fiksuojami objektai, kas pridedama prie apžiūros protokolo: aptikti bei išimti daiktai, pėdsakai, vaizdo įrašas, fotografijos, apžiūros planas (schema) ir kt.

Nusikaltimo dalykas – narkotinės, psichotropinės medžiagos, jų pirmtakai (prekursoriai) nusikalstamos veikos pobūdis – įgijimas, gaminimas, laikymas, gabenimas, siuntimas, pardavimas lemia ypatingą tyrėjo dėmesį, atliekant atskirus tyrimo veiksmus, pasitelkiant specialistus, ekspertus. **Objektų tyrimas** atliekamas tais atvejais, kai reikšmingų tyrimui aplinkybių nustatymas susijęs su specialios kriminalistinės ar kitokios technikos panaudojimu ir specialių metodų taikymu⁸². Narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimas atliekamas taikant specialias žinias bei techniką, kurių neturi ir negali turėti ikiteisminį tyrimą atliekantis tyrėjas ar prokuroras. Lietuvos

---

⁸² Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M. ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. - Vilnius, 2003, p. 552.

Aukščiausiojo Teismo formuojamoje teismų praktikoje⁸³ laikomasi nuostatos, kad narkotinės ir psichotropinės medžiagos yra specifinis nusikaltimo dalykas. Todėl sprendžiant veikos kvalifikavimo klausimą pirmiausia reikia nustatyti ar rastos ir paimtos medžiagos yra narkotinės ar psichotropinės medžiagos, kokia jų rūšis, kiekis ir kitos savybės. Nustatant medžiagos pavadinimą, rūšį, kiekį ir kitas savybes reikalingos specialios žinios, todėl ikiteisminio tyrimo įstaigos tirdamos baudžiamąjį nusižengimą, o teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą, turi turėti specialisto išvadą⁸⁴.

Visuose be išimties ikiteisminiuose tyrimuose, pradėtuose dėl galimo narkotinės ar psichotropinės medžiagos platinimo, skiriama užduotis specialistui:

1. cheminė – specialistui užduodami klausimai tikslu nustatyti: a) ar išimtos medžiagos yra nusikaltimo dalykas (narkotinės arba psichotropinės medžiagos); b) kokia konkrečiai tai medžiaga (jos rūšis); c) koks jos kiekis (koncentracija); d) galima patikrinti ar pas skirtingus įtariamuosius išimtos narkotinės ar psichotropinės medžiagos savo chemine sudėtimi yra tapačios (identiškos); e) ar ant nuoplovų (lyginamųjų pavyzdžių), paimtų nuo įtariamojo rankų yra narkotinių ar psichotropinių medžiagų;

2. DNR – specialistui užduodami klausimai tikslu surasti įtariamojo kraujo, audinių, plaukų, prakaito ir kitus pėdsakus ant daiktų, kuriuose buvo įpakautos ar paslėptos narkotinės medžiagos;

3. daktiloskopinė – specialistui užduodami klausimai tikslu surasti įtariamojo rankų pėdsakus ant daiktų, kuriuose buvo įpakautos ar paslėptos narkotinės medžiagos;

4. kompleksinė⁸⁵ – esant būtinumui vienu metu paskiriama užduotis iš karto dviems specialistams. Pavyzdžiui, cheminė-daktiloskopinė. Tyrėjo nurodymu iš pradžių atliekama cheminė (arba atvirkščiai pirma daktiloskopinė), po to cheminių tyrimų specialistas iš karto perduoda reikiamus objektus ištyrimui daktiloskopinių tyrimų specialistui. Paprastai pirmiausia atliekamas cheminis tyrimas, kadangi svarbiausia patikrinti ar aptiktoje medžiagoje yra narkotinių ar psichotropinių medžiagų. Jeigu medžiagoje nebus aptinkama narkotinių ar psichotropinių medžiagų daktiloskopinis tyrimas netenka prasmės ir neturi būti atliekamas. Užduotys kompleksiniam tyrimui specialistams turi būti skiriamos tuose ikiteisminiuose tyrimuose, kuriuose neaiškus paimtų objektų (galimai narkotinių ar psichotropinių medžiagų) savininkas. Pvz., nusikaltimo vietoje sulaikyti du ir

---

⁸³ Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr.37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų (prekursorių) gaminimo, įgijimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, pardavimo ar kitokio platinimo baudžiamąsias bylas (LR BK 232 str.)“ // Teismų praktika. –Vilnius, 2002. Nr.17, p.424.

⁸⁴ **Gruodytė E.** Baudžiamoji atsakomybė už veikas, susijusias su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta // Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01S). LTU. –Vilnius, 2003, p. 135-136.

⁸⁵ **Ищенко Е.П., Топорков А.А.** Криминалистика. Учебник. –Москва, 2006, с. 671.

daugiau asmenų, vienas iš kurių spėjo išmesti paketą su įtartomis medžiagomis, o pas sulaikytuosius asmens kratos metu nerandama jokių įtartinų medžiagų. Jeigu policijos pareigūnai ar kiti liudytojai nematė kas iš sulaikytų asmenų išmetė įtartiną paketą rekomenduotina specialistui skirti užduotis atlikti kompleksinį tyrimą ir tikrinti visus sulaikytus asmenis. Vieno iš sulaikytų asmenų prisipažinimas išmetus nusikaltimo įkalčius neturi būti laikoma pagrindu neskirti užduoties kompleksiniam tyrimui, kadangi tolimesnio tyrimo metu įtariamasis visada gali pakeisti parodymus.

Be to, asmuo išmetęs narkotines ar psichotropines medžiagas galėjo jas gauti ar paimti atsitiktinai (pavyzdžiui iš smalsumo), todėl neatlikus visų reikiamų tyrimų tikrasis kaltininkas gali likti nenubaustas. Tokio tyrimo objektai :

1) savadarbės augalines kilmės narkotinės priemonės, jų žaliava;

2) standartinės pramoniniu, namudiniu būdu pagamintos narkotinės priemonės, stipriai veikiančios bei toksinės medžiagos, naudojamos sintetinių narkotinių medžiagų gamybai (prekursoriai);

3) objektai su šių medžiagų likučiais, pėdsakais: daiktai naudojami narkotinių medžiagų gamybai (mėsmales, kavamalės, grūstuvai, šaukštai, peiliai, sieteliai, įvairūs indai, audiniai su įvairiais pėdsakais, talpyklos, kuriose buvo ar yra saugomi stipriai veikiančios cheminiai elementai, pakavimui naudojamos talpos, daiktai, susiję su narkotikų patekimu į organizmą, tai - adatos, švirškštai, rankšluosčiai, nosinės, skudurai, kurie buvo išmirkyti lakiose medžiagose;

4) biologinės kilmės objektai (kraujas, seilės, nuoplovos nuo kūno paviršių, nuokarpos ir t.t.).

Ikiteisminio tyrimo sėkmę lemia ne tik profesionaliai atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmai (asmens krata, įvykio vietos apžiūra ir kt.), tačiau ir savalaikis užduočių specialistui paskyrimas, tinkamai užduotyse suformuluoti klausimai, techninės tyrimo laboratorijų galimybės, specialisto kompetencija ir kitos objektyvios aplinkybės. Nepaisant to, jog specialistams ne visada pavyksta duoti teigiamus atsakymus, specialisto atliktų tyrimų metu gauta informacija visada vertintina teigiamai. Nepriklausomai nuo tyrimo išvados (teigiama ar ne) tyrėjas patikrina (patvirtina ar atmeta) vieną iš versijų. Be to kriminalistinių tyrimų metu gauti duomenys praktikoje dažnai vadinami *“nebylūs liudytojai”*, kurie *“niekada nekeičia parodymų”*. Tyrimo metu gauti duomenys gali suteikti pirminę informaciją, kuri itin svarbi pirminiame tyrimo etape. Be to, tobulėjant narkotinių ir psichotropinių medžiagų gamybos technologijoms, atsirandant vis naujoms draudžiamų medžiagų rūšims, sudėtingėjant nusikalstamų veikų darymo mechanizmams, tyrėjo ir specialisto glaudus bendradarbiavimas laikytinas būtina sąlyga, užtikrinančia efektyvų ir kokybišką nusikaltimų tyrimą. Analizuojant bendradarbiavimo tematiką, specialistų, ekspertų teikiamomis žodinėmis rašytinėmis konsultacijomis, kurios nėra teisiniu požiūriu reikšmingos, tačiau tokių konsultacijų pagalba tyrėjui yra neginčijama. Minėtos konsultacijos sutaupo laiko, suteikia reikiamu

neatidėliotinių žinių bei užpildo spragą, kuri atsiranda laiko tarpe, tarp medžiagos pateikimo ir gaunamos specialisto išvados, rečiau - ekspertizės akto. Dažnai konsultacijos reikalingos bendraujant su sulaikytoju, nustatant jo fizinę būklę, iki narkologinės ekspertizės paskyrimo, kadangi tolimesniam ikiteisminio tyrimo vykdymui reikalinga šio asmens žinoma informacija. Šiuo aspektu, konsultacijų turinių sudarytų, elementarios žinios, padedančios nustatyti narkotinio apsvaigimo buvimą, pagal t.t. požymius (išsiplėtę akių vyzdžiai, nerišli kalba, isterinis juokas, nekoordinuoti judesiai ir t.t.). Minėtų požymių kompleksas, leidžia preliminariai nustatyti, kokios grupės narkotines medžiagas sulaikytas asmuo yra suvartojęs, leidžia prognozuoti jo tolimesnį elgesį bei tyrėjo veiksmus. Autoriaus manymu, tyrėjas, specializuojantis nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, tyrime privalētu žinoti tokio pobūdžio informaciją. Tai padidintų darbo našumą, pašalintų galimų klaidų grėsmę, atskiriant narkotinį apsvaigimą nuo ligos simptomų, kurie gali būti sąmoningai imituojami.

Ikiteisminio tyrimo praktika parodė, kad tyrėjo (be abejo ir prokuroro) bendradarbiavimas su specialistu gali būti toks:

- 1) specialisto pagalba atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus ir surandant, fiksuojant, paimant įrodomuosius šaltinius, kriminalistinių būdų ir metodų pagalba;
- 2) specialisto teikiamos konsultacijos tyrimo veiksmų ar procesinių prievartos priemonių eigos metu;
- 3) specialisto teikiamos konsultacijos planuojant tyrimo veiksmus ar procesinių prievartos priemonių atlikimą, vertinant jo rezultatus, jei tam reikalingos specialisto turimos specialiosios žinios;
- 4) tyrėjui (prokurorui) suteikiama specialisto pagalba išankstinio įrodomųjų šaltinių vertinimo procese;
- 5) specialisto dalyvavimas tyrimo eigos planavimo metu, versijų iškėlimo metu, siekiant racionaliai, efektyviai panaudoti kriminalistinės technikos būdus bei metodus, skirtus nusikaltimo tyrimui, atskleidimui;
- 6) specialisto įtraukimas į ikiteisminio tyrimo grupės sudėtį.

Apklausa gali būti suprantama kaip - tyrimo veiksmas, kai tardytojas (tyrėjas – aut. past.) asmeniškai bendrauja su apklausiamuoju, tikslu gauti iš jo informaciją apie baudžiamojoje byloje įrodinėtinas aplinkybes⁸⁶. Kitų mokslininkų nuomone⁸⁷, apklausa - tai parodymų gavimo iš asmens, turinčio duomenų, reikšmingų tiriamai baudžiamajai bylai, procesas. R. Burdos požiūriu, apklausa

⁸⁶ Викторова Е.И., Лазарев А.С. Нюбичев С.Г. Криминалистика. - Москва, 1995, с 314.

⁸⁷ Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г. и другие. Криминалистика. Учебник для вузов. –Москва, Издательство Норма. 2006, с. 600.

yra vienas iš svarbiausių procesinių veiksmų, kadangi jos metu tyrėjas, naudodamas pasirinktus taktinius būdus, įgyvendina tyrimo veiksmo planą, sprendžia iškelto uždavinio, kontroliuoja kitų baudžiamojo proceso dalyvių veiksmus⁸⁸. Prof. E. Palskys apklausos taktiką apibrėžė kaip – sistemą racionalių, įstatymu pagrįstų būdų, kuriais naudojantis gaunami tikri ir išsamūs parodymai⁸⁹. Asmens kratos, įvykio vietos apžiūros, objektų tyrimo ir kitų minėtų ikiteisminio tyrimo veiksmų metu gauta informacija apibūdina nusikaltimo objektyvias aplinkybes, o įtariamųjų asmenų konkretūs neteisėti veiksmai (subjektyvinė – nematoma nusikaltimo pusė) įvertinami apklausus įtariamąjį bei liudytojus.

Pasak baudžiamojo proceso teisės specialistų liudytojas baudžiamajame procese yra asmuo, kuris matė, ar kitaip suvokė (girdėjo, lietė, užuodė ir t.t) su tiriamu įvykiu susijusius faktus, įvykius, reiškinius ir gali tai patvirtinti duodamas parodymus ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorui ar teismui⁹⁰. Teismų praktika ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų patirtis rodo, kad rekonstruojant praeitį, aiškinantis ir įrodant bylai reikšmingus faktus vieni iš svarbiausių yra žmonių (liudytojų) parodymai. Pasak prof. V. Justickio visais atvejais liudytojų atmintis ir jų parodymai tai lyg tiltas tarp praeities ir dabarties, tarp praeityje vykusių teisei reikšmingų faktų ir dabar pateikiamos informacijos, patvirtinančios, kad tie faktai tikrai įvyko⁹¹. E. Latauskienė šiuos nusikaltimuose esančius liudytojus siūlo sąlyginai grupuoti į dvi dideles grupes:

1) tiesioginius. Įtariamojo sulaikymo su įkalčiais liudytojus; liudytojus narkomanus; asmenis galinčius patvirtinti (mačiusius) neteisėtos narkotinių medžiagų apyvartos faktus.

2) netiesioginius. Įtariamųjų giminės, pažįstami, kaimynai; asmenys, netiesiogiai dalyvavusius neteisėtoje narkotinių medžiagų apyvartoje, tačiau turinčius faktinių duomenų apie atskiras tiriamo įvykio aplinkybes⁹².

Įtariamojo apklausa šios kategorijos bylose yra sudėtinga, tačiau savita, kuriai įtaką daro tam tikri veiksniai: 1) įtariamojo socialinės padėties; 2) laiko tarpo, praėjusio nuo asmens sulaikymo ir apklausos; 3) tyrėjų profesionalumo, darbo įgūdžių ir patirties; 4) susiklosčiusios ikiteisminio tyrimo situacijos⁹³.

Įtariamojo apklausos tvarką nustato LR BPK normos, tačiau griežta procesinė procedūra nevaržo tyrėjo veiklos galimybių, o priešingai, garantuoja optimalų režimą, kurio laikydamasis

⁸⁸ **Burda R.** Kriminalistikos taktika.- Vilnius, 2001, p. 49.

⁸⁹ **Palskys E., Kazlauskas M. ir Danisevičius P.** Kriminalistika. -Vilnius, 1985, p. 225.

⁹⁰ **Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M.** ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. - Vilnius, Teisinės informacijos centras. 2003, p. 205.

⁹¹ **Justickis V.** Bendroji ir teisės psichologija. -Vilnius, 2003, p. 129.

⁹² **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). LTU. –Vilnius, 2004. p. 158

⁹³ **Ищенко Е.П., Образцов В.А.** Криминалистика. Учебник. –Москва, Издательство Ексмо. 2005, с. 283.

pareigūnas turi plačią taktinę erdvę ir gali naudoti įvairius būdus tiesai nustatyti. Reikia pažymėti, jog taktiniai būdai tyrėjo naudojami tik tada, kai įtariamasis laisvo pasakojimo metu bei po jo pateikus papildančius (tikslinančius) klausimus neduoda teisingų parodymų. Apklauso taktikos būdais galima kvalifikuotai operuoti tik tuo atveju, kai apklausoje atsižvelgiama į psichologinius momentus, tyrėjo profesionalumą ir kitas aplinkybes. Visuotinai pripažįstama, kad pirmoji sėkmingos apklausos sąlyga - tai tyrėjo tinkamas pasiruošimas apklausai⁹⁴. Pasiruošimas apklausai gali būti skirstomas į kriminalistinį, specialųjį ir psichologinį⁹⁵.

Kriminalistinis pasiruošimas – tai susipažinimas su bylos medžiaga, esminių klausimų formulavimas, apklausos plano sudarymas.

Specialusis pasiruošimas – susipažinimas su kriminalistine, baudžiamojo proceso, medicinos ir kitų mokslų literatūra, pokalbis su specialistais, konsultavimasis mokslinėse institucijose tais klausimais, kur reikia specialių mokslo žinių.

Psichologinis pasiruošimas – tai tyrėjo tono, elgsenos formos, duodamų klausimų eiliškumo pasirinkimas, mokslinių principų ir rekomendacijų laikymasis ir teisingas savo įgaliojimų naudojimas.

Kriminalistinis pasiruošimas apklausai turi bendrų bruožų ir susideda iš penkių esminių elementų:⁹⁶

1) baudžiamosios bylos duomenų išstudijavimas. Tyrėjas privalo nuodugniai išstudijuoti tą bylos medžiagą, kuri tiesiogiai liečia ar gali liesti būsimą įtariamojo apklausą;

2) apklausos dalyko nustatymas. Tai gali būti nusikaltimo data ir laikas, įgytų, laikytų ar parduotų narkotinių ar psichotropinių medžiagų bendrieji ir specialūs požymiai, vertė, kitų įtariamųjų anketiniai duomenys ir kt. Apklauso dalyką sąlygoja tai, kiek apklausiamas įtariamasis gali žinoti apie tiriamą nusikaltimą;

3) įtariamojo asmenybės ištyrimas. Tam kad būtų galima nustatyti reikiamą psichologinį kontaktą su įtariamoju, svarbu iš anksto turėti vaizdą apie jo asmenybę. Tokie duomenys gali būti nustatomi susipažinus su įtariamojo ankstesniais teistumais, administracinėmis nuobaudomis, pažymomis iš medicinos įstaigų, apklausus liudytojais įtariamąjį sulaikiusius pareigūnus;

4) apklausos plano sudarymas. Atlikus pirmuosius tris įtariamojo apklausos pasiruošimo elementus rekomenduojama sudaryti apklausos planą. Sudarytame plane nurodomos išsiaiškintinos aplinkybės, surašomi atitinkami klausimai, numatoma jų pateikimo eiliškumas;

⁹⁴ **Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г. и другие.** Криминалистика. Учебник для вузов. – Москва, Издательство Норма. 2006, с. 602-604.

⁹⁵ **Burda R., Krikščiūnas R., Latauskienė E.** ir kiti. Kriminalistikos taktika ir metodika. Mokomasis leidinys. – Vilnius, 2004, p. 45.

⁹⁶ **Palskys E., Kazlauskas M. ir Danisevičius P.** Kriminalistika. -Vilnius, 1985, p. 225-226.

5) įtariamojo iškvietimas ar atvežimas iš laikinojo sulaikymo (areštinės) vietos į apklausą.

Apklausiant įtariamąjį nekonfliktinėje situacijoje įtariamasis dažniausiai prisipažįsta kaltas ir savo noru sutinka duoti parodymus apie narkotinės medžiagos įgijimo-platinimo aplinkybes ir jos įgijimo tikslą. Svarbiausia įtariamojo laisvąjį pasakojimą nukreipti reikiama vaga laikantis chronologinio, loginio bei taktinio nuoseklumo taisyklių. Įtariamojo apklausa konfliktinėje situacijoje, kai įtariamasis nenori atsakinėti į tam tikrus klausimus, arba kai įtariamasis duoda žinomai melagingus parodymus. Įtariamieji paprastai nelinkę atvyrauti su tyrėjais: baimė būti nubaustam kitų įtariamųjų už policijai suteiktą informaciją; policijos naudojama prievarta sulaikymo metu, nemaloni apklausos atmosfera, nulemta baudžiamosios atsakomybės (laisvės atėmimo, arešto) grėsmės už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, siekis atkeršyti už sulaikymą ir kitos aplinkybės įtariamąjį nuteikia priešišškai tyrėjo atžvilgiu⁹⁷. Tačiau įtariamasis, sulaikytas su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, yra labai vertingas informacijos šaltinis: jis žino narkotinių ar psichotropinių medžiagų prekeivius (gali apibūdinti prekeivio išorės požymius, nurodyti vardą ar pavardę, telefono numerį, gyvenamąją vietą ir kt.), žino prekeivio turimų narkotikų rūšis, kainą, kokybę, galbūt net turimą kiekį. Be to pirminiame tyrimo etape tyrėjas ne visada disponuoja pakankamu įkalčių kiekiu, leidžiančiu nustatyti nusikaltimo sudėtį ir kaltą asmenį. Pvz., iš karto po sulaikymo gali būti neaišku, kuris iš dviejų sulaikytųjų yra ant žemės aptiktos narkotinės ar psichotropinės medžiagos savininkas, todėl pirminiame tyrimo etape labai svarbu gauti teisingą informaciją iš paties įtariamojo.

Tiriant baudžiamąsias bylas, susijusias su narkotinėmis medžiagomis, dažnai tenka daryti **kratas**, siekiant surasti ir paimti nusikaltimo tyrimui reikalingus daiktus ir kitus objektus, kuriuos nusikaltėlis paprastai stengiasi paslėpti .

Krata yra vienas iš labai svarbių, taikomų kitų procesinių prievartos priemonių, kurių metu dažnai pavyksta surasti labai reikšmingų bylai daiktų, įrodymų, dokumentų, taip pat nusikaltėlių, nusikalstamu būdu įgytų vertybių ir kitų svarbių objektų .

„Krata – yra tokia procesinės prievartos priemonė, kurios metu prievarta apieškomos patalpos, statiniai, vietovės, taip pat asmenys, turint tikslą surasti ir paimti turinčius reikšmės bylos ištyrimui daiktus, nusikaltimo pėdsakus, taip pat surasti lavonus bei nusikaltėlius“⁹⁸.

Kratos uždaviniai yra tokie: „daiktinių įrodymų bei lavonų suradimas, nusikaltėlių ir juos nustatyti padedančių duomenų suradimas, turto, kuriuo būtų galima padengti nuostolius arba jį konfiskuoti, suradimas, iš apyvartos išimtų arba be leidimo laikomų daiktų paėmimas“⁹⁹.

⁹⁷ Swanson Ch.R., Chamelin N.C and Territo L. Criminal investigation. Eighth edition. –Boston, 2003, p. 698.

⁹⁸ Danisevičius P. Krata ir poėmis. -Vilnius, 1982, p.6.

⁹⁹ Ten pat, p. 217.

Darant krata, reikia turėti galvoje, kad nusikaltimą išduodantys daiktai yra kruopščiai slepiami, todėl didelę reikšmę kratos taktiniams būdams turi psichologiniai veiksniai. Tyrėjui svarbu žinoti kratomo asmens psichologiją, mokėti sueiti su juo į psichologinį kontaktą taip išprovokuojant jį atviresniam pokalbiui, sušvelninant jo priešišumą, sužinant naujos, atrodytų nereikšmingos informacijos, kitaip palengvinant kratoje dalyvaujančių subjektų (specialistų, ekspertų) darbą.

Kratai daryti turi būti faktiniai ir procesiniai pagrindai. **Faktiniai pagrindai** – tai konkretūs duomenys, nurodantys, kad reikia daryti krata. **Procesiniai pagrindai** – tai tyrėjo motyvuotas nutarimas esant ikiteisminio tyrimo teisėjo sankcijai. Neatidėliotinais atvejais krata gali būti daroma ir ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimu, tačiau šiuo atveju per tris dienas nuo kratos atlikimo turi būti gaunamas ikiteisminio tyrimo teisėjo patvirtinimas dėl kratos darymo teisėtumo. Negavus šio patvirtinimo visi kratos metu paimti daiktai, vertybės ir dokumentai turi būti gražinti asmeniui, iš kurio buvo paimti, o kratos rezultatai tolimesniame tyrime negali būti remiamasi kaip įtariamojo, kaltinamojo kaltumą pagrindžiančiais duomenimis(LR BPK 145 str.).

Tiriant nusikaltimus, susijusius su narkotinių medžiagų platinimu ir atliekant kratas ieškomi šie objektai :

Pas asmenis, vartojančius narkotines medžiagas, ieškoma:

- narkotinės medžiagos;
- prietaisai, naudojami narkotinių medžiagų vartojimui, slėpimui;
- vogti daiktai, pinigai, brangenybės, reikalingi narkotikų įgijimui;
- platintojų adresai, telefonų numeriai, kiti įrašai, turintys reikšmės tyrimui.

Pas platinančius narkotines medžiagas asmenis bus ieškoma:

- narkotinės medžiagos;
- pakavimo, saugojimo prietaisai bei reikiama įranga;
- fasavimo – svėrimo įranga;
- užrašai su telefonais, adresais, turinčiais reikšmės bylai.

Pas gabenančius, organizuojančius gabenimą ir vėlesnį šių medžiagų platinimą, asmenis bus ieškoma:

- narkotinės medžiagos;
- gabenimo įranga;
- dokumentai, schemas, žemėlapiai su nurodytais gabenimo keliais;
- dokumentai, susiję su transporto priemonių eksploatacija, naudojimu.

Pas gaminančius ir po to platinančius narkotines medžiagas ieškoma:

- narkotinės medžiagos;
- gamybai reikiama įranga, žaliava;
- atliekų saugojimo, naikinimo vietos;
- dokumentai bei užrašai, kuriuose fiksuoti gamybos procesai, naudojamos technologijos metodai.

Noriu pažymėti, kad visais atvejais, kai daroma krata pas šių medžiagų platintojus turi būti kratos objektas ir piniginiai vienetai (net įvairia valiuta). Bet reikia tai numatyti (rengiantis kratai) ir radus juos įvertinti tolimesnes įrodinėjimo jų atžvilgiu pasekmes. Pvz., *pil. V. D. buvo nuteistas už tai, kad ikiteisminio tyrimo metu tiksliau nenustatytoje vietoje, iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens, neteisėtai turint tikslą platinti įsigijo kelis kartus narkotinių medžiagų – heroino, kurias vėliau savo bute, esančiame XXXX km., Kaišiadorių raj. platino. Pas pil. Kratos metu buvo rasti 2750 litų ir 25 eurai, kurie buvo paimti ir priėmus apkaltinamąjį nuosprendį V.D. atžvilgiu buvo konfiskuoti. Tačiau ikiteisminio tyrimo metu pareigūnai apie šių pinigų kilmę nevykdė jokie įrodinėjimo proceso ir neįrodė, kad šie pinigai yra V.D. nusikalstamos veikos rezultatas, nes vadovaujantis LR BK 72 str. 2 dalimi konfiskuotinas tik tas turtas, kuris buvo nusikaltimo įrankis, priemonė. Teismas privalo konfiskuoti: 1) perduotus kaltininkui ar jo bendrininkui nusikalstamai veikai padaryti pinigus ar kitus materialią vertę turinčius daiktus; 2) darant nusikalstamą veiką panaudotus pinigus ir kitus materialią vertę turinčius daiktus; 3) iš nusikalstamos veikos gautus pinigus ir kitus materialią vertę turinčius daiktus. Tačiau I instancijos teismas nepagrįstai nusprendė juos konfiskuoti¹⁰⁰.*

Tyrėjui labai svarbu surinkti visą informacijos apie ieškomus daiktus, kratomą vietą, jos aplinką, ten gyvenančius žmones bei kaimynus, nes nuo to gali priklausyti kratos sėkmė. Svarbu parinkti ir tinkamą kratos laiką. Geriausia kratą daryti ryte, ypač kai reikia apžiūrėti daug objektų. Ruošiantis daryti kratą, tyrėjas turi būtinai numatyti, kaip patekti į kratomą vietą nepastebimai, nelaukta, kad kratomieji asmenys nepasislėptų, nesunaikintų ieškomų daiktų. Pvz., <...> pareigūnai 2003-12-10 vakare nuvyko daryti kratos į Šiaurės per. 63-11, Kaune. Vieni pareigūnai nuėjo į butą, kiti liko prie Šiaurės per.63 namo apačioje ir sekė to namo 11 buto langus. Pareigūnai, stovėdami lauke matė tame bute šviesas, po to jos užgeso, atsidarė buto langas ir kažkas išmetė ryšulėlį. Priėjus arčiau jie pamatė, kad ryšulėlyje yra tabletės¹⁰¹.

Maksimaliai efektyviai panaudoti policijos, operatyvinių darbuotojų pagalbą apsaugant kratomą vietą, stebint kratomus asmenis darant kratą. Efektyviai išnaudoti specialistų (kinologų, daktiloskopų, chemikų, darbo su narkotinėmis medžiagomis specialistų) pagalbą naudojant

¹⁰⁰ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-281-245/07.

¹⁰¹ Kauno m. apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-177-70/2006.

tarnybinius šunis slėptuvių aptikimui, sudaryti visas sąlygas tinkamas narkotinių medžiagų suradimui bei tolimesniam aptiktų objektų fiksavimui, paėmimui, pakavimui. Tik kruopščiai pasirengus kratai, tyrėjui numačius visus tomis sąlygomis galimus atvejus ir planingai ją darant, galima tikėtis, kad ši procesinė prievartos priemonė bus atlikta teisingai ir duos reikiamų rezultatų, išvengiant tyrimo metu galimų specialių žinių panaudojimo klaidų.

2.4. Kiti ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, veiksmai

---

Šiuos ikiteisminio tyrimo veiksmus reglamentuoja LR BPK 191–197 straipsniai. Šių veiksmų esmė – patikrinti, papildyti apklausiamų asmenų duotus parodymus ir surinkti naujos įrodomosios informacijos. Kriminalistinėje literatūroje pabrėžiama, kad tikrinant liudytojų, įtariamųjų duotus parodymus, „būtina atsižvelgti į šio tyrimo veiksmo metu gaunamą įvairiapusišką informaciją”¹⁰².

Parodymų patikrinimas vietoje sudaro galimybes nusikaltimų tyrėjams patiems įsitikinti nusikaltimo buvimu objektyviojoje aplinkoje, kurią supa įvairūs objektai, reiškiniai, garsai ir pan. Atliekant tyrimo veiksmus, galima patikrinti atskirus nusikalstamus veiksmus (pavyzdžiui, augalų, turinčių narkotinių savybių, auginimą, rinkimą, gaminimą, laikymą ir pan.). Tokio tyrimo veiksmo, kaip parodymų patikrinimas vietoje metu, galima įsitikinti, ar asmuo galėjo pats gaminti narkotines medžiagas, jas užmaskuoti transporto priemonėje ir pan. Galima įvertinti įtariamojo subjektyvinės pusės elementus: motyvą, tikslą. Šie parodymų tikrinimo veiksmai leidžia nusikaltimų tyrėjams nustatyti įvairias sąlygas ir aplinkybes, kurios daro įtaką darant ir slepiant šiuos nusikaltimus.

Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, kriminalistinė ikiteisminio tyrimo analizė atskleidė negatyvius tyrimo organizavimo ir planavimo ypatumus, susijusius su šių veiksmų atlikimu.

Tiriant nusikaltimus, susijusius su neteisėtu disponavimu narkotinėmis medžiagomis, po įtariamųjų ir liudytojų apklausų visada rekomenduojama jų parodymus patikrinti ir įsitikinti, kad apklausiamasis pateikė tikrąsias įvykio aplinkybes. Analizuojant įtariamųjų ir liudytojų apklausų protokolus matyti, kad apklausiamasis nurodo abstrakčias narkotinių medžiagų gaminimo (šioms medžiagoms gaminti būtinų augalų surinkimo) arba įsigijimo vietas; žmogaus, iš kurio įsigijo narkotinių arba psichotropinių medžiagų, paviršutiniškus išorės požymius. Tačiau tokiose bylose

---

¹⁰² **Быховский И. Е., Корниенко Н. А.** Проверка показаний на месте. –Ленинград, 1988; **Уваров В. Н.** Проверка показаний на месте. –Москва, 1982.

nematyti nusikaltimo tyrėjo veiksmų, susijusių su duotų parodymu patikrinimu ir papildymu siekiant įsitikinti, ar asmuo sakė tiesą.

Šios rūšies nusikaltimų ikiteisminiame tyrime **parodymas atpažinti tam tikrą objektą** – retas tyrimo veiksmas, todėl neįmanoma buvo nustatyti šio veiksmo taktinių specifinių ypatumų, susijusių su analizuojamais nusikaltimais.

Visą atskirą ikiteisminio tyrimo veiksmų grupę sudaro **neviešo pobūdžio veiksmai**, numatyti kaip kitos procesinės prievartos priemonės LR BPK.

Telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolė bei įrašų darymas yra reglamentuoti LR BPK 154 str., o LR BPK 155 str. taip pat yra reglamentuota prokuroro teisė susipažinti su informacija, tame tarpe ir su jau praėjusiais įvykiais - įvykusių telefoninių skambučių, siųstų SMS išklotinėmis. Analizuojant šios rūšies nusikaltimų ikiteisminius tyrimus šios procesinės prievartos priemonės atlikimas yra reikšmingasis, dažnai tik pagrindžiantis narkotikų platintojų nusikalstamus veiksmus.

LR BPK 154 straipsnyje yra reglamentuota, kad kai pagal prokuroro prašymą yra priimta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali klausytis telefoninių pokalbių, kontroliuoti kitą telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją ir daryti įrašus., jeigu yra pagrindas manyti, kad tokiu būdu galima gauti duomenų apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą, arba apysunkius nusikaltimus, numatytus Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso atskiruose straipsniuose. *Pvz., pil. R.A. buvo nuteista už tai, kad ikiteisminio tyrimo metu nenustatytomis aplinkybės ir laiku kelis kartus įsigydavo pas nenustatytus asmenis narkotinės medžiagos: kanapių ir jų dalių, supakuotų į atskirus paketėlius. Įrodinėti jos padarytus atskirus, pavienius nusikaltimus padėjo atlikti neviešo pobūdžio veiksmai: slaptas sekimas ir telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos kontrolės metu padaryti vaizdo ir garso įrašai. Vaizdo įrašė ir įrašo stenogramoje užfiksuotas pokalbis tarp liudytojo Nr. 1, kuriam taikomas anonimiškumas ir kaltinamosios R.A. Iš pokalbio matyti, kad kaltinamoji turi vieną, paskutinę, pakuotę. Iš to seka, kad tuo metu R.A. turėta narkotinė medžiaga baigėsi. Iš kito vaizdo įrašė užfiksuoto pokalbio tarp liudytojo Nr. 1 ir kaltinamosios R.A. ir įvykusių tarp jų telefoninių pokalbių matyti, kad konkrečiai dienai kaltinamoji reikiamo kanapių kiekio neturėjo, todėl ji turėjo tai paimti iš kito asmens, tuo tikslu kaltinamoji vyko su liudytoju Nr. 1 į A gatvę prie 1-o namo. Ten jos nurodymu liudytojas Nr. 1 išlipo iš taksi automobilio, o R.A. toliau važiavo viena. Iš slapto sekimo ir pažymos prie šio protokolo matyti, kad R.A. buvo atvežta prie B gatvės 3-o namo, užėjo į*

šį namą, grįžusi atgal sėdo į taksi automobilį ir atvyko prie A gatvės 1-o namo susitikti su liudytoju Nr. 1, kuriam už 700 lt. pardavė narkotines medžiagas- kanapes ir jų dalis¹⁰³.

3. Ikteisminio tyrimo, susijusio su narkotikų platinimu, problemos Lietuvoje ir jos metodikos tobulinimo kryptys

---

Kriminogeninę situaciją, susijusią su narkotikų neteisėta apyvarta Lietuvoje apibūdina tokios tendencijos:

- 1) didėja asmenų, vartojančių narkotikus, skaičius, ypač jaunimo tarpe.
- 2) neteisėta narkotikų apyvarta užsiima organizuotos nusikalstamos grupuotės.
- 3) plečiasi nusikalstamo pasaulio tarptautiniai ryšiai narkotikų verslo srityje.
- 4) nelegalioje narkotikų rinkoje vyrauja heroinas, sintetiniai narkotikai, marihuana.

Baudžiamųjų ir baudžiamojo proceso įstatymų reforma yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių nusikaltimų tyrimo metodikos raidos kryptis. Nuo to, kokios veikos bus pripažintos nusikalstamomis, kokie bus nustatyti nusikalstamų veikų požymiai bei kokia bus numatyta nusikaltimų tyrimo tvarka, labai priklausys konkrečių metodinių rekomendacijų turinys.

Nusikaltimų tyrimo praktika — tai kriminalistinių metodinių rekomendacijų šaltinis ir kartu jų efektyvumo kriterijus. Nusikaltimų tyrimo praktikos, kaip metodinių rekomendacijų šaltinio, vaidmuo dvejojamas:

1) praktika kelia uždavinius nusikaltimų tyrimo metodikai parengti atskirų nusikaltimų rūšių tyrimo metodikas;

2) atskiros nusikaltimų rūšies tyrimo metodikos rengimas pradedamas šios grupės nusikaltimų tyrimo praktikos analize, kuri įgalina sukurti metodinių rekomendacijų sistemos formavimo prielaidas, t. y. sukonstruoti kriminalistinę tos rūšies nusikaltimų charakteristiką, nustatyti įrodymų formavimosi bei įrodinėjimo proceso dėsningumus.

Kriminalistinių metodinių rekomendacijų šaltinis taip pat yra ir kriminalistikos mokslas ir visi kiti mokslai, su kuriais kriminalistika turi ryšį. Santykinai savarankiškas tokių rekomendacijų šaltinis yra nusikaltimų tyrimo metodika, kurios sistemos analize ir apsiribosime nagrinėdami mokslą kaip kriminalistinių metodinių rekomendacijų šaltinį¹⁰⁴.

---

¹⁰³ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-661-317/06.

¹⁰⁴ **Kuconis P.** Nusikaltimų tyrimo metodinių rekomendacijų rengimo problemos // Teisės problemos. –Vilnius, 1994, Nr. 2, p. 65.

Kita aplinkybė, sąlygojanti nusikaltimų tyrimo metodinių rekomendacijų rengimo kryptis, yra kriminalinės bei nusikaltimų tyrimo veiklos priemonių, būdų ir metodų tobulėjimas. Dėl to reikia nuolat peržiūrėti jau parengtas metodines rekomendacijas ir jas pritaikyti pakitusioms sąlygoms.

Tokios nusikaltimų tyrimo metodinių rekomendacijų rengimo krypties pavyzdžiu galėtų būti nusikaltimų, atliekamų panaudojant kompiuterius ir kompiuterinę informaciją, išaiškinimo ir tyrimo metodikos rengimas, kadangi kompiuteriai gali būti panaudoti vis platesniame nusikaltimų spektre, ypač po to, kai išpopuliarėjo globalusis interneto tinklas.

Tokia padėtis visiškai nereiškia, kad šiuo etapu nesprenžiamos metodinės problemos. Beje, praktiškai tokių problemų dabar kyla gana daug ir daugiausia jas sąlygoja įstatymų pakeitimai ir papildymai. Kylančios metodinės problemos sprendžiamos praktinių darbuotojų pasitarimuose ir seminaruose, taip pat jas mėgina spręsti teisėsaugos institucijos, leisdamos atitinkamus metodinius raštus arba įsakymus.

Šitoks minėtų problemų sprendimas dabar yra visai pateisinamas, tačiau nėra optimalus.

Visų pirma tokios rekomendacijos įgauna direktyvinį pobūdį ir nėra rekomendacijos tikrąja šio žodžio prasme. Antra, rengiant metodinius raštus ir įsakymus toli gražu ne visada dalyvauja atitinkamų sričių mokslininkai. Daugiausia minėtus aktus rengia praktiniai darbuotojai, remdamiesi savo asmeniniu patyrimu ir nuojauta, tačiau tas patyrimas ir nuojauta ne visada reikiamai mokliškai apibendrinami, apmąstomi ir pagrindžiami ir todėl dažnai tokiuose aktuose neatsispindi naujaisi mokslo, šiuo atveju — nusikaltimų tyrimo metodikos laimėjimai.

Tačiau ar visada tuose pasitarimuose yra nuodugniai analizuojama **teismų praktika** dėl šios rūšies ikiteisminio tyrimo metu surinktų įrodomųjų šaltinių ir jų panaudojimo bei vertinimo teisminiuose nagrinėjimuose skirtingų teismų lygių.

Teismų, nagrinėjančių šios kategorijos bylas, praktikos stebėseną ir rezultatų vertinimas vienas iš būtinų elementų, siekiant naujai vertinti šios rūšies nusikalstamų veikų tyrimo metodikos aspektus.

Analizuojant Kauno apskrities baudžiamųjų bylų išnagrinėtų atitinkamų Lietuvos teismų, galima daryti tokią išvadą, kad teismų praktikoje yra susiformavusi tokia ikiteisminiam tyrimui nepalanki tyrimo situacija, kuri neigiamai atsiliepia visai narkotikų neteisėtos apyvartos kontrolei. Kaip antai iš vienas iš pvz., „*nuteistasis A. J. Kreipėsi su apeliaciniu skundu dėl Vilkaviškio rajono apylinkės teismo 2006-11-27 nuosprendžio. A.J. skunde nurodė, kad jis buvo nepagrįstai pripažintas kaltu ir nuteistas pagal LR BK 260 str. 1 d. Kauno apygardos teismas apelianto skundą patenkino, nes teismo tvirtinimu, A. J. Kaltumas įgyjant, laikant ir parduodant narkotines medžiagas iš esmės pagrįstas tik kitų kaltinamųjų (nuteistųjų) V.I. ir A.G. parodymais. Jokių kitų*

įrodymų nesurinkta. Teismas pabrėžė ir tai, kad tiek V.I., tiek A.G. davė parodymus kaip kaltinamieji, todėl nebuvo susaistyti liudytojo priesaika, be to, jie buvo suinteresuoti bylos baigtimi – narkotinių medžiagų gavimo šaltinio (A.J.) nurodymas leido jiems tikėtis švelnesnės bausmės paskyrimo. Kolegija konstatavo, kad tokiomis aplinkybėmis nuosprendis A.J. galėjo būti grindžiamas tik tokiais šių kaltinamųjų (nuteistųjų) parodymais, kurie detaliai paaiškina įvykio aplinkybes, sutampa, yra nuoseklūs, neprieštarauja kitiems byloje esantiems įrodymams ir nekelia jokių abejonių dėl patikimumo. Detali V.J. ir A.G. parodymų (dėl aguonų įsigijimo aplinkybių) analizė rodo, kad jų parodymai yra prieštaringi, nenuoseklūs, o pašalinti prieštaravimus nepavyko, nors teismas ėmėsi visų priemonių. Apeliacinės instancijos teismas vadovavosi teismų praktika, kad abejonės dėl įrodymų patikimumo ir pakankamumo, o kartu ir dėl kaltės, kai jų nebegalima pašalinti, aiškinamos kaltinamojo naudai“.¹⁰⁵

Vienas iš galimų problemos sprendimo variantų galėtų būti specialių metodinių rekomendacijų rengimo grupių sudarymas teisėsaugos institucijose (Generalinėje prokuratūroje ir Vidaus reikalų ministerijoje), į kurias turėtų būti įtraukti tiek praktiniai darbuotojai, tiek mokslininkai. Tokios grupės galėtų būti tiek nuolatinės, tiek laikinos, t. y. sudaromos konkrečiai problemai spręsti.

Minėtos grupės galėtų operatyviai įvertinti situaciją pasikeitus įstatymams, parengti atitinkamas rekomendacijas, patikrinti jas praktiškai ir tik po to įforminti įsakymu ar metodiniu raštu.

---

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros apibendrinimas „Dėl prokuratūros ir teismų praktikos tiriant nusikaltimus bei nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl neteisėto psichotropinių ar narkotinių medžiagų įgijimo, laikymo, siuntimo, perdavimo ar kitokio platinimo“. –Vilnius, 2009.

Išvados ir siūlymai

Šiuo metu pagal LR BPK, apsunkintas neatidėliotinių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimas. Dėl ikiteisminiam tyrimui pradėti reikalingo formalaus teisinio pagrindo, kurį lemia prieš tai buvusi operatyvinė veikla, kartais neįmanoma greitai ir efektyviai atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmus, surinkti bei užfiksuoti nusikaltimo įkalčius, išaiškinti kaltus nusikaltimo padarymu asmenis, bei gauti kitą tyrimui reikšmingą informaciją.

Išanalizavus neteisėtos narkotinių bei psichotropinių medžiagų apyvartos ikiteisminio tyrimo ypatumus galima pastebėti tam tikrus dėsningumus: paprastai ikiteisminis tyrimas pradedamas realizavus operatyvinę informaciją ir sulaikius įtariamuosius asmenis su įkalčiais: po to pradedamas ikiteisminis tyrimas, atliekami neatidėliotini tyrimo veiksmai – įvykio vietos apžiūra, krata, užduoties specialistui paskyrimas, apklausos, parodymų patikrinimas vietoje ir kt. Kita situacija - kai galimas neteisėtos narkotinių ar psichotropinių medžiagų apyvartos faktas išaiškėja kitomis aplinkybėmis: anoniminis pranešimas pasitikėjimo telefonu, informacijos gavimas tiriant kitą nusikaltimą. Tokiais atvejais ikiteisminio tyrimo veiksmų eiliškumas parenkamas priklausomai nuo konkrečios situacijos.

Vienas iš efektyviausių nusikaltimų, susijusių su neteisėta narkotinių bei psichotropinių medžiagų prekyba, tyrimų NVIM taikymas. Šiuo metu LR BPK pakankamai aiškiai reglamentuoja NVIM taikymą, tačiau esamos situacijos analizė parodė, jog policijos pareigūnai NVIM taiko vadovaudamiesi tik LR Operatyvinės veiklos įstatymo nuostatomis, kadangi ikiteisminio tyrimo pradėjimui pirminiame operatyvinės informacijos patikrinimo etape dažnai nepakanka duomenų. NVIM taikymas remiantis nepatikrinta ar nepagrįsta informacija gali šiurkščiai pažeisti žmogaus teises.

Atskleisti šios rūšies nusikaltimus klasikinėmis ir tradicinėmis teisinėmis priemonėmis ne visada racionalu, todėl būtini nauji kompleksiniai teisiniai veiksmai. Tiriant minėtas veikas gana didelis krūvis tenka ekspertinėms įstaigoms. Būtina nuolat tobulinti šių įstaigų darbą, diegti naujausią nusikaltimų tyrimo technologiją ir techniką, daugiau dėmesio skirti specialistų ir ekspertų kvalifikacijai, standartizuoti terminus, steigti laboratorijas, kurios kurtų naujas ekspertizės rūšis, rengtų naujus ekspertinio tyrimo metodus, plėtotų teismo ekspertizės ir kriminalistikos mokslą.

Baudžiamųjų ir baudžiamojo proceso įstatymų reforma yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių nusikaltimų tyrimo metodikos raidos kryptis. Nuo to, kokios veikos bus pripažintos

nusikalstamomis, kokie bus nustatyti nusikalstamų veikų požymiai bei kokia bus numatyta nusikaltimų tyrimo tvarka, labai priklausys konkrečių metodinių rekomendacijų turinys.

Siūloma:

Atnaujinti visas šiuo metu parengtas kriminalistines rekomendacijas, nustatančias šios rūšies nusikaltimų atskleidimą ir ištyrimą.

Periodiškai vykdyti pareigūnų ir prokurorų, vykdančių baudžiamąjį persekiojimą asmenų, darančių šios rūšies nusikalstamas veikas, kvalifikacijos kėlimo kursus, kuriuos turėtų būti pristatoma pati aktualiausia teisinė (tame tarpe – teismų praktikos), metodinė, operatyvinė ir tarptautinė informacija, betarpiškai susijusi su jų vykdomomis funkcijomis.

IKITEISMINIO TYRIMO DĖL PREKYBOS SU NARKOTIKAIS PROBLEMAS

Santrauka

Raktiniai žodžiai: *narkotinės ir psichotropinės medžiagos, ikiteisminis tyrimas, kriminalistinė nusikaltimų charakteristika, platinimas.*

Nusikaltimo tyrimas suvokiamas kaip procesas nuosekliai atliekant visus reikiamus procesinius veiksmus (tyrimo veiksmus), tikslu išaiškinti nusikalstamos veikos aplinkybes, įkalinti kaltininkus, tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas.

Šio darbo tikslas - *išanalizuoti ikiteisminio tyrimo, susijusio su narkotikais, metodikos esmę ir aptarti tokio pobūdžio kriminalistinio nusikaltimų tyrimo tobulinimo kryptis.*

Darbo struktūra . Diplominių darbą sudaro įžanga, 3 skyriai, išvados, pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, santrauka.

Darbo apibendrinimas. Šiuolaikinė visuomenė suvokia nusikaltimą kaip neigiamą socialinį reiškinių matydama tik išorinius šio reiškinių bruožus: nukentėjusį, žalą, kaltininką, bausmę. Analizuojant nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis medžiagomis, susiduriama su nusikaltimu kaip su sudedamųjų elementų visuma - sistema, dažnai matant tik silpniausią šios sistemos elementą, kuris yra aukojamas siekiant išsaugoti sistemos elementų branduolį. Toji silpnoji sistemos dalis - tai smulkūs narkotinių medžiagų platintojai, apie kuriuos rašo spauda, rodo televizija, demonstruojant ar kritikuojant teisėsaugos pareigūnų darbą, paliekant sistemos branduolį šešėlyje. Todėl, autoriaus manymu, didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas branduoliui, jo veiklai, o ne silpniausiam sistemos daliai. Dėmesys yra skiriamas, bet jo nepakanka, kadangi tokio pobūdžio problemos įveikimas reikalauja kompleksinio sprendimo. Todėl reikalingas tiek tyrėjų, tiek specialias žinias naudojančių subjektų bendradarbiavimas išvengiant netinkamai surinktų, neteisingai fiksuotų nusikaltimo pėdsakų, taktiškai neteisingai atliktų ikiteisminio tyrimo veiksmų, tokiu būdu užtikrinant bausmės neišvengiamumo principo įgyvendinimą.

Šiame darbe pateikiamos kriminalistines rekomendacijas, kaip padaryti nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, atskleidimo ir tyrimo procesą efektyvesniu.

PROBLEMS OF THE INVESTIGATION OF CRIMES RELATED DRUGS MARKET

Summary

Keywords: *investigation of crimes, drugs, pre-trial investigation, criminalistic characteristics of the crimes', recommendations of the criminalistics.*

New legal reglamentation of different social relations and changing of system and activities of law enforcement institutions determined that, the most of further methodical recommendations don't answer to practical demands of investigation and judicial institutions, so it isn't implemented in such activities.

The subject of the examined thesis is of great relevance because the number of crimes related to drugs increases and we need new efficient methods in order to solve this problem.

The main purpose of the thesis is to examine in legal and systematic way the creation of methods of investigation of crimes related to drugs, their problems of formation and their perspectives, the impact of the legal, technical and material basis to the creation of the method of this kind of investigation.

In **the first chapter** we have overlooked the methodological and scientific basis of the formation of method of investigation of the crimes related to drugs; **in the second chapter** we have presented the assumptions of the creation of the methodology of investigation of the crimes related to drugs and in **the third** one we have analyzed the problems and perspectives of the investigation's method of the crimes related to drugs.

By this thesis we try to present the scientific, criminal recommendations in order to make the process of investigation of the crimes related to drugs more efficient.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai

1. 1961 metų Bendroji narkotinių medžiagų konvencija // Valstybės žinios. Nr. 51-1768.
2. 1971 metų Psichotropinių medžiagų konvencija // Valstybės žinios. 2001, Nr. 50-1743.
3. Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 8-161.
4. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr.65-2633.
5. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1504.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio, 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2000. Nr. 39-1105.
8. Sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 41-1899.
9. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr.1-58 „Dėl ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarkos ir rekomendacijų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2003. Nr. 39-1807; 2008, Nr. 94-3713.

Speciali literatūra

10. **Barkauskas A.** Nusikaltimo tyrimo versijų šiuolaikinė koncepcija ir jos plėtros kryptys. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2000.
11. **Burda R.** Kriminalistikos taktika. - Vilnius, 2001.
12. **Burda R.** Taktiniai ir kriminalistiniai asmens sulaikymo aspektai (1): mokslo darbai // Jurisprudencija, mokslo darbai. Vilnius, 2002. T. 23(15).
13. **Burda R., Krikščiūnas R.** ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika. – Vilnius: LTU, 2004.
14. **Danisevičius P.** Krata ir poėmis. Vilnius, 1982.
15. **Goda G., Merkevičius R., Kazlauskas M.** ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Vilnius, 2003.
16. **Griffith I. L.** Drugs and security in the Caribbean: sovereignty under siege. – College Park: Pennsylvania University Press, 1997.
17. **Gruodytė E.** Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė. Monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
18. **Justickis V.** Bendroji ir teisės psichologija. - Vilnius, 2003.
19. **Kestenis A.** Narkomanija kaip visuomenės saugumo problema // Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2002, Nr. 29(21).
20. **Kuconis P.** Nusikaltimų finansams, tiriamų suminio proceso tvarka, kriminalistinė charakteristika ir įrodinėtinos aplinkybės. // Kriminalistikos ir teismo ekspertizės problemos.-V., 1996.
21. **Kuconis P.** Nusikaltimų tyrimo metodinių rekomendacijų rengimo problemos // Teisės problemos. 1994, Nr. 2.
22. **Kuklianskis S.** Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. - Vilnius, 1995.
23. **Kuklianskis S., Matulienė S.** Nusikaltimų kriminalistinės charakteristikos samprata. Jurisprudencija. Vilnius, 2002. T. 29 (21).

24. **Kurapka E., Malevski H., Palskys E. ir Kuklianskis S.** Kriminalistikos technikos pagrindai. - Vilnius. Eugrimas. 1998.
25. **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės // Daktaro disertacija. Vilnius, 2004.
26. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 37 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų (prekursorių) gaminimo, įsigijimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, pardavimo ar kitokio platinimo baudžiamąsias bylas (LR BK 232, 232, 232 str.)“ // Teismų praktika. 2002. Nr. 17. P. 423–453.
27. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros apibendrinimas „Dėl prokuratūros ir teismų praktikos tiriant nusikaltimus bei nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl neteisėto psichotropinių ar narkotinių medžiagų įgijimo, laikymo, siuntimo, perdavimo ar kitokio platinimo“. – Vilnius, 2009.
28. **Lipnickas E.** Kriminalistinės nusikaltimų išaiškinimo sampratos analizė // Jurisprudencija, 2005. T. 65(57).
29. **Malevski H.** Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos modelis // Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). - Vilnius. 1997.
30. Medžiagų ir gaminių teismo ekspertizių skyrimas ir medžiagos joms rengimas // Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija LTEC, 2002.
31. Narkomanija - grėsmė nacionaliniam saugumui. Respublikinė konferencijos medžiaga. Vilnius, 2002.
32. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų ekspertizės terminų aiškinamasis žodynas. Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija LTEC, 2001.
33. **Palskys E., Kazlauskas M., Danisevičius P.** Kriminalistika.-V., 1985.
34. **Sabatowski S.** Narkomania // Podstawowe pojęcia, słownik wybranych terminow.Legionowo, 2000.
35. **Stevens D.J.** Arrest-conviction barriers of narcotic law enforcement officers // The Police journal. 1998. Nr. 3.
36. **Swanson Ch.R., Chamelin N.C and Territo L.** Criminal investigation. Eighth edition. – Boston, 2003.
37. **Šimkus K.** Organizuotas nusikalstamumas kaip grėsmė nacionaliniam saugumui // Jurisprudencija: LTU mokslo darbai. 2000. T. 15 (7).
38. **Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г.** и другие. Криминалистика. Учебник для вузов. – Москва, Издательство Норма. 2006.
39. **Белкин Р.С.** Криминалистика. - Москва. 1986.
40. **Белкин Р. С.** Криминалистика: краткая энциклопедия. – Москва, 1993.
41. **Белкин С.Р.** Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования. - Москва, 1997.
42. **Быховский И. Е., Корниенко Н. А.** Проверка показаний на месте. – Ленинград, 1988.
43. **Васильев А.Н., Яблоков Н.П.** Предмет система и теоретические основы криминалистики - Москва 1984.
44. **Викторова Е.И., Лазарев А.С. Нюбичев С.Г.** Криминалистика. - Москва, 1995.
45. **Зуйков Г. Г.** Криминалистическое учение о способе совершения преступлений. Автореферат диссертации на соискание докт. юрид. наук. - Москва, 1970.
46. **Ищенко Е.П., Образцов В.А.** Криминалистика. Учебник. – Москва, Издательство Эксмо. 2005.
47. **Ищенко Е.П., Топорков А.А.** Криминалистика. Учебник. – Москва, 2006.

48. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Теоретические проблемы криминалистической характеристики. // Криминалистическая характеристика преступлений. -М., 1984.
49. Наркотики: социальные, медицинские, правовые аспекты // Справочник. Минск: Новое знание, 2001.
50. Советская криминалистика: Методика расследования отдельных видов преступлений / Под. ред. Лисиченко В.К.-Киев: Высш. школа, 1988.
51. Танасевич В.Г. Теоретические основы методики расследования преступлений. // Советское государство и право, №6.-М., 1976.
52. Шаталов А. Сущность и содержание криминалистической характеристики преступлений. // Следователь, №1.-М., 1999.
53. Шурухнов Н.Г. Криминалистика. – Москва, 2002.

Praktinė medžiaga

1. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato baudžiamoji byla Nr. 20-1-227-00.
2. Kauno apygardos prokuratūros baudžiamoji byla Nr. 20-9-035-03.
3. Kauno apygardos prokuratūros baudžiamoji byla Nr. 10-9-019-01.
4. Kaišiadorių raj. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-118-548/2008.
5. Kaišiadorių raj. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-97-748/2008.
6. Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-342-738/2008.
7. Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-284-043/2007
8. Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-206-029/2007.
9. Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-351/2007.
10. Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-01219-579/2007.
11. Kauno m. apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2179-738/2007.
12. Kauno m. apylinkės teismo baudžiamajoje byloje Nr. 1-177-70/2006.
13. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-661-317/06.
14. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-173-60/07.
15. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-642-60/07.
16. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-38-60/07.
17. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-174-348/2007.
18. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-153-60/07.
19. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-59-348/07.
20. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-144-383/2007.
21. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-162-508/07.
22. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-166-133/2007.
23. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-186-397/2007.
24. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-281-245/07.
25. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-341-238/07.
26. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-328-290/07.
27. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-658-133/07.
28. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-365-120/2007.
29. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-668-238/07.
30. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-170-493/2008.
31. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-221-48008.
32. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-22-493/2008.
33. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-424-60/08.
34. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-154-60-08.
35. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-276/2008.